

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΑ'.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 21 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1913

ΑΡΙΘΜΟΣ 510

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΙΣΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. 'Ο νοῦς νά ὑψωθῆ.
'Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο'.
Ι. ΖΕΡΒΟΣ. Λυρικὲς σάτυρες.
ΜΕΝΑΝΤΡΟΣΜΑΓΝΗΣ. 'Ανθολογία τῶν Γάλλων λυρικῶν
ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΙΟΣ. Ρυθμικὴ γυμναστικὴ.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ ἀπόγονοι (συνέχεια).
ΨΥΧΑΡΗΣ. Εἰρήνη καὶ πόλεμος.
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἄν καὶ τώρα μόλις τέλειωσε ὁ πόλεμος, ἂν καὶ τώρα μόλις σφραγίσανε τὴ συνθήκη τῆς εἰρήνης στὸ Βουκουρέστι, δύσκολο δὲν εἶναι, δὲν εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του, νὰ φιλοσοφήσουμε λιγάκι ἀπάνω σὲ ὅσα εἶδαμε, σὲ ὅσα συνεβίχανε.

Τὸ βῆμα ποῦ ἔγινε πρὸς τὰ ὑμπρός, στάθηκε γιγαντένιο.

Πόσο κέρδισε ἡ Ἑλλάδα, χρονιὰ χρονιὰ θὰ τὸ καταλάβουμε. Μὰ ὅσο κερδεμένη κι ἂν εἶναι ἀπὸ ἔποψη γεωγραφικὴ, τίποτα δὲν εἶναι, σὰ στοχάζεσαι, τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τὴν ἔποψη.

Ἀὐτὴ νίκησε μὲ τὸ κουράγιο μονάχα, μὲ τὴν ὀρμή, μὲ τὴ θυσία, μὲ τὸ αἷμα· νίκησε μὲ τὴ μέθοδο, μὲ τὴν τέχνη, μὲ τὴν ἐπιστήμη, ὅπως στὰ Γιάννα, ὅπως τόσες ἄλλες φορές.

Κι ἀπὸ σημαίνει, ἐπειδὴ ὀρμὴ ἔχεις σήμερις, ἄβριο μπορεῖς νὰ μὴν ἔχῃς. Μέθοδο ἔχεις πάντα.

Καὶ δὲ βλέπω στεφάνι ποῦ νὰ μὴν τῆς ἀξίῃ τῆς πατρίδας τῆς ζηλεμένης, τῆς λατρεφτῆς, ἀφοῦ δὲν τῆς ἄρκεσε νὰ νικήσῃ Τούρκους καὶ Βουλγάρους μὲ τὸ σπαθί, τοὺς νίκησε μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς, γιατί στίς χώρες ὅπου οἱ Βουλγάροι, τὰ τούρκικα τὰ τζαμιά τὰ κάμανε ἀχούρια, ἦρθε ὁ στρατὸς ὁ ἑλληνικὸς καὶ εἶπε στοὺς Τούρκους. — «Πάρτε πίσω τὰ τζαμιά σας, μὰ κ' ἡ θρησκεία σας τὸ θέλει.»

Νὰ νικᾷς μὲ τὴ δύναμη, νὰ νικᾷς μὲ τὴ θέληση, μεγάλη βέβαια ἡ νίκη τὸν ἐχθρὸ σου νίκηςες.

Νὰ νικᾷς ὁμῶς ἀξάφνα μὲ τὴν καλοσύνη, τότες πὰ νίκηςες τὸν ἑαυτὸ σου, νίκηςες τὴν οἰκουμένη, μαζί νίκηςες τοὺς αἰῶνες.

Εἶναι ἀλήθεια ποῦ στὸν ἀγῶνα τῆς τὸ φοβερό, βρῆκε ἡ Ἑλλάδα τοὺς κατάλληλους ἀθρώπους.

Τρεῖς ἀφτοί, χωρὶς νὰ δίκησουμε τοὺς ἄλλους, ποῦ εἶναι καὶ τοῦ λόγῳ τοὺς ἀσκέρι σωστό, μὰ γιὰ νὰ νάναφέρουμε τοὺς μεγαλύτερους, τοὺς ὀδηγούς.

Τρεῖς ἔ μακαρίτης ὁ βασιλιάς, ὁ Γιώργος. 'Ο Βενιζέλος. 'Ο Κονμπάρος.

'Ο μακαρίτης ὁ βασιλιάς, ὁ Γιώργος, ἄς ποῦμε πὼς ἀκόμη καὶ σήμερις εἶναι ἀγνωστος. Ποιὸς ξέρει, ποιὸς ὑποψιάστηκε ποτέ του τὴ βαθεὶα τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸ λαό, γιὰ τὸ λαό του; Τὸ χαμόγελο τοῦ βασιλιά ἔκρυπτε τὸ τί ἐνοιθε μέσα του, τὸ χαμόγελό του τὸ ἀγαθό, τὸ ἐξυπνο, τὸ εἰρωνικὸ κάποτες, τὸ χαμόγελό του ποῦ εἶτανε ἀπὸ τὰ χαμόγελα ἐκεῖνα τῆς Δύσης, ἔπου ἡ ψυχὴ ντρέπεται τὸν πόνο τῆς καὶ καμώνεται πὼς παίζει.

Μιὰ φορὰ τὸ εἶδα τὸ χαμόγελό του στὸ βασιλικὸ τὸ παλάτι. Μιλῆσαμε κάμποση ὥρα μαζί. Καὶ μιλοῦσε πάντα γαμογελώντας. Ἄξάφνα τὸ χαμόγελο ἔσβησε. Μ' ἕνα ὕφος σοβαρὸ ποῦ τὸ θυμοῦμαι ἀκόμη, μὲ μιὰ φωνὴ ποῦ ἔμοιαζε νὰ βγαίῃ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ βασιλιά, μοῦ ἔλεγε τὴν καλοσύνη, τὴ φρονιμάδα, τὴν ὀρθὴ κρίση τοῦ λαοῦ μας, καὶ τί ἀφοσίωση ποῦ τοῦ εἶχε τοῦ λαοῦ καὶ πόσο τοῦ ἄρεζε στὸ Τατόι νὰ κουβεντιάξῃ μὲ τοὺς ἀπλοῦς. Σάστισα, γιατί τὸν εἶχανε τόσο ἀδικημένο τὸν καημένο, ποῦ ὅσο κι ἂν ἀποφέβῃ νὰ πιστέδῳ τὸ τί κόφτουνε οἱ γλώσσες δῶθε κείθε, τὸν περνοῦσα καὶ γὼ γι' ἀδιάφορο κ' ἐγώσστη. Τότες κατάλαβα τὸ λάθος μου. Καὶ κατόπι, σὰν ἦρθε ὁ πόλεμος τοῦ 1897, κατάλαβα τί βάσανα τράδηξε ὁ ἄθρωπος, ποῦ ἤξερε ἀπὸ τὸς τί μαγερέδανε τότες οἱ Δυνάμεις, ποῦ γινώριζε τὴν κακούργα, τὴν ψέφτρα, τὴν ἀνόνη 'Αουστρία, ἔβλεπε πὼς ὁ τόπος του ἦγαινε στὸ χαμό του — καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐμποδίσῃ, ἀφοῦ ἀλλιῶς τὸ ἤθελε ὁ Ντεληγιάννης.

Κατάλαβα καὶ τώρα τελεφταῖα πὼς ὄχι ἀπὸ διπλωματία μαθές, ὄχι ἀπὸ τὴν τέχνη του νὰ κἀνη βίτζιτα στοὺς διάφορους θρόνους τῆς Ἑδρώπης, παρὰ

πιό πολύ, από τον πατριωτισμό που του έδινε δύναμη, θάρρος και νού, κατώρθωσε, ύστερις ακόμη κι από τις πίκρες του 1897, να βαστάξει όρθια την μπαντιέρα του Έλληνισμού.

Και να μην ξεχνούμε πως ο βασιλιάς ο Γιώργος, πιστός στο Σύνταγμα, καθώς πάντα, ότι που σήμανε ή ώρα, έδειξε την τιμία την μπαντιέρα στο Βενιζέλο και του είπε:

— «Λοιπόν έλα του λόγου σου τώρα να μάς κυβερνήσεις!»

‘Ο Βενιζέλος! Είναι να γελάση κανείς — και να θυμώση, όταν έρχονται μερικοί και συγκρίνουνε το Βενιζέλο με το Φερντινάντο της Βουλγαρίας. Έχουνε να πούνε δηλαδή πως ο Φερντινάντος είναι περίφημος διπλωμάτης, άθρωπος με σκέψη, με νού, με κρίση, πως ο Φερντινάντος, μ’ ένα λόγο, είναι **φρόνιμος**.

Να χαίρουνται τη φρονιμάδα του οι Βουλγάροι, που σε ώραία κατάντια τους έφερε, αφού στη φρονιμάδα του το χρωστούνε που ξαναπήρε την Άντριανούπολη ο Τούρκος. Είναι φρόνιμος ο κύρ σουρτούκης όπως είναι φρόνιμος ένας προδότης, που από φρονιμάδα υποθέτω προδίνει, για να κερδίση, ενώ τα λασπώνει. Ποιόνε δεν πρόδωσε με την ταλαίπωρη, με τη έλεεινή του τη φρονιμάδα, που είναι οίκουμενική σαν τη προδοσία του την ίδια; ‘Ως και τον έαφτό του πρόδωσε, άμα τον καταλάβανε οι προδομένοι. Τι προσμένετε κιόλας από έναν που δεν του έφτασε να γεννηθώ ντ’ ‘Ορλεάνης και που θέλησε ακόμη να γίνη Βούλγαρος;

‘Η φρονιμάδα του στάθηκε ή καταστροφή του. Και είναι καιρός που το φωνάζω, πως πιο άνόητο, πιο άπραχτο τίποτα στον κόσμο δεν υπάρχει από τη φρονιμάδα, πως με την τρέλα μονάχα κατορθώνονται νακατόρθωτα.

‘Ο Βενιζέλος μας ίσια ίσια την έχει την άγια την τρέλα την κοσμικήτρα. Σας φαίνεται παράξενο; Συλλογιστήτε το και συζητούμε. Γιατί φανταστήτε τί θα πη να είναι κανείς στην αρχή μικρό μικρούτσικο προσωπάκι, σε μια Κρήτη μάλιστα που ανεξάρτητη δεν είναι: να μην έχη κανείς ούτε το δικαίωμα να ψηφιστή βουλευτής στο βασίλειο το έλληνικό: και όμως να το βάλη με το νού του πως θα γίνη πρωθυπουργός, πως θα κάμη την Ελλάδα πιο δοξασμένη, πιο πλούσια, πιο μεγάλη. Και να το καταφέρη!

‘Από το τίποτα, επειδή έμεις οι άπλοιοι άθρωποι, τίποτα δεν είμαστε προτού βγούμε στη μέση, όσοι βγαίνουμε, από το τίποτα να καταντήσης άρχηγός, να διής την ιδέα σου να εξαπλώνεται, να νικά, σημαίνει πως είσαι άθρωπος.

‘Από τους τρανότερους ο Βενιζέλος.

Και τώρα ο **Κουμπάρος**; Να σας το μολογήσω ξάστερα, έχω άδυναμία με τον **Κουμπάρο**. ‘Ισως μάν άδυναμία έγωιστική κι από λόγους προσωπικούς. Έβτανε ακόμη πολύ νέος όταν τον πρωτογνώρισα. Παίζανε τότε στην Άθήνα τη **Φαύστα** (με το συμπάθειο) του Βερναρδάκη. Μιλήσαμε για το θέατρο, για δράματα και κωμωδίες, μ’ ένα λόγο για θέματα φιλολογικά, που καθαυτό ενός Διαδόχου δουλειά δεν είναι. ‘Απόρρεσα με την ήσυχη, όρθή και συνάμα θαρρετή γνώμη, μορφωμένη από δική του ιδιαίτερη σκέψη και αντίληψη, που είχε άπάνω σε κάμποσα φιλολογικά ή άλλα. Είπα μέσα μου πως τέτοιο γερό κεφάλι θα φανή μια μέρα σε ποια σπουδαία περίσταση κι αν είναι. Οι φίλοι μου θα ξέρουνε πως ακόμη και στις πιο μάβρες ώρες, όταν τον κρίνανε τόσο άδικα, πάντα μου ξεσπάθωσα για το **Διάδοχο**. Νάτος πιά τώρα και βασιλιάς. Και τι βασιλιάς! Του χρωστώ κάτι που δεν το υποψιάζεσαι. Χρόνια είναι που σιγά σιγά, συνεφετιάνεται στο νού μου και μεστώνει ένας **Διγενής ‘Ανρίτας**, ένα μεγάλο, έθνικό, λαϊκό παραμύθι. Με τους δυο τελεφταίους πολέμους, οα να το αντιλήφτηκα πιο καλά, οα να ζουγραφίζονται στα μάτια μου παστρικάτες οι γραμμές. ‘Αντις πρόσωπα, θα βάλω έθνη, πρόσωπα θα γίνουνε ή ‘Ελλάδα, ή Τουρκία, ή Βουλγαρία, ή Σερβία, ή ‘Αουστρία. Μου χρειαζότανε όμως κ’ ένας βασιλιάς. Τον βρήκα, το βασιλιά το νικητή, το βασιλιά που έχει το μεγαλειο, που ξέρει να είναι βασιλιάς και που συνάμα με τους στρατιώτες του γίνεται αδέρφι, το βασιλιά που τα λόγια του παίζουνε, που το πρόσωπό του γελά, που παίζει με που δε γελά, το σπαθί του, το βασιλιά που μέσα του ζή άκέρια ή ψυχή της ‘Ρωμισούνης, που σ’ ελο το ρωμαίικο θα βασιλέψη, γιατί ρωμαίικα μιλά, να, τί τα θέτε, βρήκα τον **Κουμπάρο**.

—><—

Κατόπι, μπορεί κι από τώρα, θα συζητούνε — μήπως δεν πρέπει πάντα να συζητούνε στην ‘Ελλάδα; — θα συζητούνε για να προσδιορίσουνε ποις από τους τρεις άθρώπους που αναφέραμε πιο άπάνω στάθηκε ο πιο άξιος, ο πιο έξυπνος, ο πιο χρήσιμος στον τόπο του. Μή συζητήατε, παιδιά, κ’ έλατε κάλλια να συμφωνήσετε μαζί μου. ‘Ο πιο άξιος, ο πιο έξυπνος, ο πιο χρήσιμος στον τόπο του στάθηκε ο καθένας τους το ίδιο. Τέτοια ή αλήθεια. Κάθε φορά που σ’ ένα έθνος σημαίνουνε οι ώρες οι μεγάλες, μαζί ξυπνάνε, μαζί φαίνονται οι μεγάλες οι ψυχές: ως είναι το σκαρί τους διαφορετικό, ένα το μεγαλειο τους, αφού ένα σκοπό κυνηγούνε και πετυχαίνουνε μαζί. Πρώτη βάση, που χωρίς άφτη-

νε, δὲ θὰ γινότανε τίποτα, ἡ μακρινὴ βασιλεία τοῦ μακαρίτη τοῦ βασιλιᾶ, τοῦ Γιώργου τοῦ Α'. Τὸ κατόρθωμα τὸ σπουδαῖο τοῦ Βενιζέλου, τὸ ἀπίστευτο κατόρθωμα εἶναι πού πάτησε στὰ πόδια του τὴν πρόληψη τὴν παλιά, ἔκαμε συμμαχία μὲ τοὺς Βουλγάρους, ὡς κι ἀπὸ ἓνα Φερντινάντο εἶχε τὴν τέχνη νὰ ὠφεληθῇ. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κωσταντίνου, πού χτύπησε τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸ Φερντινάντο τοὺς χίλιες δυὸ φορές.

Ίσως, ἴσως ἔμως τὸ κατόρθωμα τὸ σημαντικώτερο γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ἴσως νὰ τὸ χρωστοῦμε στοὺς Βουλγάρους.

Μὲ τὴν ἀπιστία τους, μὲ τὴν ἐπίθεσή τους τὴν ἀνόσια, μὲ τὶς σφαγές τους, μὲ τὰ ὄργια, τὰ πράματα τουλάχιστο ξεκαθαριστήκανε. Τώρα βλέπουμε πού πάμε. Ὁ πόλεμος σήμερα δὲν τελειώνει. Ὁ πόλεμος ἀρχίζει. Τὸ ζήτημα εἶναι ποῖς ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ νικήσῃ, ὁ Βούλγαρος ἢ ὁ Ῥωμιός, ποῖς ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ πάῃ στὴν Πόλη. Ἀναμεταξύ τους ὁ ἀγώνας ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός, ὁ τελειωτικὸς ὁ ἀγώνας, ὁ μόνος. Ἀγκαλιά, τὸ καταλάβανε στὴν Ἑλλάδα μας, πρὶν ἔρθω καὶ τὸ γράψω ἐδῶ. Τὴν ἤπια τὴν εἶδηση σὰ νὰ εἶτανε φρέσκο φρέσκο νερὸ στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ. Τὸ λένε ὅλες οἱ φημερίδες ὕστερις ἀπὸ τὴν εἰρήνην τοῦ Βουκουρεστιοῦ, ἡ πρώτη φροντίδα τῆς κυβέρνησης στάθηκε ἡ φροντίδα τοῦ μελλομένου στρατοῦ κ' ἡ μεθοδικώτερη, τρανώτερη ἀκόμη διοργάνωσή του. Ὡστε βλέπετε τί ὤραια κατόπι ἀπὸ τὴν νίκη, ἔποια κι ἂν εἶναι, ὁ νικητὴς τάρσει νὰ πάῃ νὰ τὸ στρώσῃ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό τῆς δάφνης καὶ νὰ τὸν τζακίση. "Ἔτσι τσακίζεται ὁ ἴδιος. Ὑπνο ἢ δουλειὰ δὲ γράφει. Δίχως νὰ χασομερήσῃ μιὰ στιγμούλα, ἔτοιμη ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ εἶναι ἡ Ἑλλάδα.

Κι ὄχι μόνο πὺς εἶναι συφέρο τῆς. Θαῤῥεῖτε τάχα πὺς κ' ἡ δικαιοσύνη δὲν τὸ φωνάζει, δὲν τὸ προστάζει, νὰ πάῃ φόρα τὸ Ῥωμαίικο;

Οἱ Βουλγάροι, μὲ τὸ Φερντινάντο τους μαζί, κατωρθώσανε νὰ συγκεντρώσουνε στὸν ἑαυτὸ τους, νὰ πορευθῆσανε στὴν ψυχὴ τους ὅ τι μπορεῖ κανεὶς σὲ ὅλη του τὴν οἰκουμένη, σὲ ὅλη τὴν ἀθρωπότητα, νὰ φανταστῇ ἀχρεῖο, βάρβαρο, ἄγριο, ἄτιμο, ἀνῆθικο, ψέφτικο, ἄπιστο, γουρούνικο, μὰ καὶ γαῖ-δούρικο, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατό νὰ εἶδε κανεὶς φερσίματα πιδ ἀνόητα, πιδ μπουνταλάδικα, πιδ ζεδζέκικα.

Καὶ θέλετε τάχα, τέτοια ζῶα, τέτοια χτηνώδिका ὄντα νὰ νικήσουνε; Ὅχι δά, παιδιά μου, ἀφτὸ πιδ δὲ γίνεται. Τί θὰ κάμουμε κιόλας τόσους πεθαμμένους πού δὲν τοὺς σκοτώσανε μονάχα οἱ Βουλγάροι, ὅπως σκοτώνει κανεὶς στὸν πόλεμο τὸν ἐχτρὸ του, μὰ πού τοὺς βασάνισανε, τοὺς μαρτυρ-

σανε, τοὺς σακατέψανε, τοὺς κόψανε τὰ χέρια τους, τὰ ποδάρια τους, τάφτια τους, πού τοὺς βγάλανε τὰ μάτια καὶ ζωντανούς ἀκόμη, πού καὶ νεκροὺς τοὺς ξεκολλήσανε ἀπὸ τὰ στήθια τὴν καρδιά, πού στὰ χωριά, στοὺς δρόμους, στὰ σπίτια, παντοῦ, προτοῦ ξεψυχήσουνε οἱ ἄμοιροι, μπροστά τους, ἀτιμάζανε τὶς γυναῖκες τους, τὶς ἀδερφές τους, τὰ παιδιά τους, ἔξη ἑπτὰ χρονῶ παιδάκια, θηλυκὰ κι ἀρσενικὰ, πού ξεκοιλιάζανε τὶς μαννάδες τους, πῆτε μου, τί θὰ τοὺς κάμετε τοὺς πεθαμμένους ἀφτούς; Σὰς τὸρ-κίζουμαι, θὰ σηκωθοῦνε, ὄχι! δὲ θὰ σηκωθοῦνε, γιὰτὶ δὲν πέσανε ποτέ τους, γιὰτὶ ξεκολοῦθοῦνε οἱ πεθαμμένοι τὴ ζωὴ τους στὰ σπλάχνα μέσα τοῦ λαοῦ πού δὲν ξεχνᾷ, γιὰτὶ στὰ σπλάχνα του μέσα θὰ δέρνονται παντοῖνὰ θὰ βοοῦνε. Ὡσου νὰ ξολοτρεψτῇ ὁ στερνὸς ὁ Βούλγαρος, ὁ στερνότερος, ἐπειδὴ, μὰ τὸ ναί, δὲ βλέπω ἄλλη προκοπὴ παρὰ νὰ λείψῃ τέτοιος λαὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς.

"Ἀς ἀφήσουμε τοὺς θυμούς, καὶ τοὺς πιδ δίκιους ἀκόμη. Δὲν εἶχα σκοπὸ νανάψω ἔτσι ξαφνικά. Μὰ τί νὰ κάμη κανεὶς μὲ ἀθρώπους πού τὸ ἀδύνατο σοῦ τὸ καταφέρανε δυνατό, δηλαδὴ νὰ φαίνεται ἄγγελος μπροστά τους ὡς κι ὁ Τοῦρκος ὁ καταραμένος;

"Ἀς ξανάρθουμε πιδ μὲ ἡσυχία στὰ φιλοσοφικὰ μας γιὰ τὸν πόλεμο.

Δύσκολο νὰ μὴν παρατηρήσῃ ὁ νοῦς ὁ ἱστορικὸς τὴ σύμπτωση τῆς νίκης μὲ τὸ ζῦπνημα τὸ μεγάλο τῆς Ἰδέας. Μαζί, ὅπως εἶπαμε καὶ πιδ ἀπάνω, μαζί, σ' ἓνα ἔθνος, ὅταν εἶναι νὰ ὠριμάσουνε οἱ καρποί του, μαζί ξανοίγουνε ὅλα του τὰ καλοκαίρια. Τὸ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα, ἐγὼ τῶχω πιδ γιὰ κερδεμένο. Βέβαια, δὲ θάρχισουνε ἄβριο νὰ διδάσκουνε τὴ δημοτικὴ στὰ σχολεῖα. Βέβαια ἡ πρόληψη μονομιάς δὲ θὰ πάψῃ νὰ θερίζῃ τὰ Ῥωμαίικα τὰ κεφάλια. Μὰ ἡ νίκη ἀσφαλισμένη ἀπὸ τὴν ὥρα ὅπου πάρθηκε ἡ Σαλονίκη, ὅπου τὰ Γιάνενα παρθήκανε! "Ὅποιος τὰξιώθηκε νὰ χαρῆ ἀληθινὰ μεγαλεῖα, τὰ ψέφτικα δὲν τὰ γυρέδει. Περιστὲς οἱ καθρέβουσες, ἐκεῖ πού σὲ τόσους καὶ τόσους τόπους, σὲ τόσες χώρες, ἀντηχῆσανε νικηφόρα τὰ γλυκὰ μας τὰ Ῥωμαίικα. Μάλιστα, κύριε Πρόεδρέ μου, κύριε Πρωθυπουργέ, μάλιστα, κύριε Βενιζέλο μου, τὰ Ῥωμαίικα τὰ δικά μας ἀντηχῆσανε παντοῦ, ὄχι τοῦ Κράτους ἢ γλώσσα. Μήπως γλώσσα τοῦ Κράτους εἶναι, μὴ σοῦ κακοφανῇ, τὰ βζωνάικα; Μήπως γλώσσα τοῦ Κράτους εἶναι ὁ Κουμπάρος; Πῶτα τὸ Μιστριώτῃ νὰ σοῦ πῆ ἂν ὁ κουμπάρος τοῦ ἀρέσει. Φρίκη μου! Τί βάρβαρη, τί πρόστυχη, τί ξέννη λέξη πού εἶναι ἀφτῇ! Ἐένη λέξη; Σάπα, δάσακα, κι ὁ μόνος ξέ-

νος είσαι σύ. Ξένη λέξη δὲν είναι ἡ λέξη πού μέσα της βάζει ὁ Ῥωμῆς τὴν καρδιά του, τὴ θρησκεία του, καὶ γιὰ τοῦτο **κουμπάρο** λέει ὁ στρατιώτης τὸ βασιλιά του.

Δὲν τὰ ξεδιαλίσαμε τάχα, μιὰ φορά κ' ἕναν καιρό, ἀπὸ τὰ 1888, στὸ μικρὸ τὸν **Πρόλογο** τοῦ **Ταξιδιού** μας ; Τὰ νοερά μας, τὰ διανοητικά μας τὰ σύνορα μεγαλώνουνε μαζί μὲ τὰ φυσικά, μὲ τὰ πολιτικά μας τὰ σύνορα. Ἔτσι τώρα στὴν Ἑλλάδα θὰ μεγαλώσουνε ἀντάμα, καθὼς ἀπὸ τότες τὸ πρόσμενα. Τὸ καημένο τὸ **Ταξίδι** μου ! Ἀφήστε με λιγάκι νὰ τὸ θυμηθῶ καὶ νὰ κλάψω. Ἴσως — ποὺς τὸ ξέρει ἀχ ! — ἴσως καὶ σὰς τὰ ματάκια σας μιὰ σταλούλα βουρκωθῶνε, ἀν τύχη καὶ διαβάσετε ποτέ σας ὅσα ἔγραψα ἐκεῖδὰ γιὰ τὸν **ἐλληνικὸ στρατό**, πού τὸν ἔδλεπα κ' ἔτρεμε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὸν πόνο καὶ ἀπὸ τὴ χαρὰ, γιὰ τὸν **ἐλληνικὸ στρατό**, πού μὲ τὴ νίκη του καὶ ἡ γλώσσα μας θὰ νικήσῃ· διαβάστε, διαβάστε, παιδιὰ, τί λέει τὸ ἄμοιρο τὸ **Ταξίδι** γιὰ τὴν ὥρα ὅπου τὸ χῶμα τὸ σκλάβο θὰ τὸ διώ λέφτερο στὸ γυρισμό μου, ὅπου, προτοῦ ἀκόμη τὸ πόδι μου πατήσῃ στὸ λέφτερο τὸ χῶμα τὸ ἐλληνικό, ἅμα φτάσῃ τὸ βαπόρι, θὰ μ' ἀρπάξουνε οἱ φίλοι καὶ θὰ τοὺς ἀρπάξω, θὰ γκακλιαστοῦμε σφιχτὰ σφιχτὰ, ἡ καρδιά μου μέσα μου θὰ τρέμῃ πού θὰ πονῶ, τὰ μάτια μου θὰ φουσκώσουνε, ποτάμια δάκρια θὰ χύνω καὶ συνάμα θάναγαλλιᾶζω πού θὰ βλέπω μπροστά μου στρατὸ ἐλληνικό.

Καλέ, ὅσα γίνονται σήμερα, ἐγὼ ἀπὸ τότες τὰπομάντεφα καὶ τὰπομάντεφα, ἐπειδὴ ἔλπιστα. Ἐλπιστα, ναί, ἀκαταδάμαστα, ἔλπιστα μέσα στὴ μέση ἀκόμη τῆς γενικῆς ἀπελπισίας. Ἐλπιστα στὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ἀφιέρωσα νέος ὄλη μου τὴ δράση, καὶ θυσίασα ὄλη τὴ ζωὴ μου, καὶ τόκαμα, μπορῶ νὰ πῶ, ἀφιλόκερδα, ὅπως φέρθηκα πάντα μου, ὅπως ξακολουθῶ νὰ φέρνουμε, γιὰτὶ ἐννοεῖται πὼς ἀλλιῶς ἄλλα πολλὰ μπορούσα νὰ κερδίσω. Καὶ δὲν τὸ μετανοιώνω πού διάλεξα τὴν στρατὰ τὴ μακρινὴ γιὰ μένα καὶ τὴν ἔρημη, ἀφοῦ δὲ γελάστηκα κ' ἡ Ἑλλάδα νικᾷ. Δὲ γελάστηκα οὔτε γιὰ τὴ τύχη τὴ δική μου. Ἀπαρχῆς τὸ ἤξερα πὼς πὺ πολὺ θὰ γνώριζα τὴν πίκρα τῆς δάφνης ἀπὸ τὴ δάφνη τὴν ἴδια. Τί πειράζει ; Τὸ χρέος του νὰ προφτάσῃ κανεὶς καὶ φτάνει μας. Οἱ ἀδικίες, οἱ ἀχαριστίες, οἱ ἀνοησίες, τὰ πείσματα τοῦ ἐνός, ἡ κακὴ θέληση τοῦ ἄλλου, μιὰ στιγμὴ σὲ θυμώνουνε, σ' ἐρεθίζουνε, σὲ ἀπελπίζουνε. Ἰστερα ὅμως σοῦ ἀφίνουνε μέσα σου μιὰ λύπη, μιὰ ἱερὴ λύπη πού σὲ ὑψώνει.

Ἔτσι καὶ γὼ σήμερα, μὲ κάποια λύπη καὶ μ' ἕνα δάκρι, σὰς ἀποχαιρετῶ, παιδιὰ, φίλοι καὶ δικοί,

ἀναγνώστες τοῦ ἀγαπητοῦ μας τοῦ **Νουμά**. Τοῦτο εἶναι τὸ στερνό μου τὸ ἄρθρο στὸ φύλλο του τὸ στερνό. Μπορεῖ, ποὺς ξέρει ; νὰ εἶναι καὶ τᾶρθρο μου τόλδοτερο, ἐπειδὴ, ἅμα πάψῃ νὰ βγαίνῃ ὁ **Νουμάς**, ποῖα φημερίδα θαῖρρετε νὰ βρεθῇ πού νὰ φιλοξενήσῃ τὰ φτωχὰ μου ; Μὲ τὰ χρονάκια μου κ' ὕστερις ἀπὸ κάμποση δουλειά, κατάντησε νὰ μὴν ἔχω, πού νὰ πῆς, κανένα δημοσιογραφικὸ ἀπακούμπι. Δὲ θάρχουμαι πιά τὸ λοιπὸν ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός νὰ σὰς μολογῶ τὴν ἀγάπη μου τὴν πιστὴ γιὰ τὴν πατρίδα. Δὲ θάκούσετε πιά τὴ φωνή μου. Κ' ἔτσι πρέπει. Τοὺς γέρους, τοὺς παλιούς, στὴν Ἑλλάδα, τοὺς βαριοῦνται. Τὸν Ταγκόπουλο καὶ μένα σωστὸ μού φαίνεται νὰ μᾶς ξεφορτωθῶνε. Ἀρκετὸς καιρὸς πού πολεμοῦμε οἱ δύο μας μαζί. Μὰ σὰ δύσκολο κιόλας νὰ ξακολουθήσῃ ὁ ἅγιος ὁ ἀγώνας μας, ἀφοῦ οἱ ἑκατομμυριοῦχοι τῆς δημοτικῆς φτωχέφανε ξαφνικά ὕστερις ἀπὸ τὴ νίκη, ἀπὸ τὰ ἔξοδα ὑποθέτω τοῦ πολέμου ὄλου. Τί καλὰ πού βρέθηκε, γιὰτὶ πόσοι θὰ πάρουνε πὺ ἤσυχα τὴν ἀνάσα τους ἄθριο, σὰ βεβαιωθῶνε πὼς ἔζησε πιά καὶ πάει ὁ **Νουμάς** ! Ἴσως μάλιστα συλλογιστοῦνε πὼς μπορῶσε νὰ λείψῃ κιόλας ἀφτὸς ὁ ἀριθμὸς ἐδῶ.

Ἐνας εἶναι καὶ μὴ θυμώνετε. Γιὰ σπουδαῖα περιστατικὰ ταιριάζει νὰ εἰπωθῇ κ' ἕνας λόγος σπουδαῖος. Γιὰ δύο αἰτίες ἀπὸ τίς οἰκονομικώτερες εἶναι ἀδικία νὰ σταματήσῃ ἔτσι ὁ **Νουμάς**.

Ἀδικία γιὰ τὴν Ἰδέα βέβαια, τὸ ζήτημα κερδεμένο, μὰ κερδεμένο ἀπὸ ἐποψὴ φιλοσοφική, στὴ βράση του μονάχα, δηλαδὴ τὴ στιγμὴ ὅπου ἴσια ἴσια ἡ μεγαλύτερη δουλειὰ ἔχει νὰ γίνῃ, τῆς νίκης ὁ διοργανισμός, μιὰ καὶ γιὰ νίκη μιλοῦμε.

Ἀδικία σωστὴ γιὰ τὸν Ταγκόπουλο, πού τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς του, τὸ ταλέντο του τὸ σπάνιο, τὴ ζωὴ του, τὴν πίστη του, ὄλα του ἤρθε νὰ τὰ προσφέρῃ τῆς Ἰδέας. Καὶ τὸν ξαπολοῦμε νέττα σκέττα. Κάμωμα πού καὶ πολιτικὸ δὲν εἶναι ἀθρῶποι ὄλοι μας· θὰ τὸ συλλογιστοῦνε κ' οἱ ἄλλοι, προτοῦ ἔρθουνε σὲ μᾶς, νὰ ζώσουνε τὸ σπαθὶ μας.

Νὰ σὰς τὸ πῶ κρυφὰ κρυφὰ στάφτάκια σας τὰγαπητὰ μου· τὸ λάθος τὸ ἀσυχώρητο τοῦ Ταγκόπουλου ἴσως νὰ στάθῃκε πού προκήρηξε — ὁ μπουνταλάκος ! — ναῖσκε, προκήρηξε πὺ δυνατὰ παρὰ πού θὰ τοῦ σῦφερνε, τί θαῖρρετε ; τὸν ψυχαρισμό του ἡ πὺ σωστά, τὴν ἀφοσίωσή του στὸ μούτσονό μου, Καὶ τὸ μούτσονο τοῦ Ψυχάρη, παιδιὰ, ἔ ! πρέπει νὰκούσετε πιά καὶ νὰ μάθετε. Ὅπως τὸ δήλωσε πολὺ φρόνιμα μιὰ μέρα ἕνας φίλος μας — «Ὁ Ψυχάρης κατάντησε σήμερα νὰ εἶναι ὁ Καπετὰν **Ένας**. Γιατὶ νὰ μὴ μὲ βάλουνε ἀρχηγὸ ἐμένα ;»

Καὶ βέβαια, γιὰτὶ ὄχι ; (ἀχ ! **Ἐθνικό** μου **Συμ-**

πόσιο έσύ !) Πρώτος έγώ τόν ψηφίζω, άφου ψηφίζονται φαίνεται οί άρχηγοί, δέν τούς ψηφίζουμε τά έργα τους.

"Αμα βρεθή τὸ λοιπὸν ὁ κατάλληλος άρχηγός, θά διοῦμε και μεις άπρη μέρα. Δέν ξέρω, δέ με βώτησε, δέ με συμβουλέφτηκε, δέ μου ζήτησε τή γνώμη μου ψυχῇ άθρώπου, μά έγώ έχω καλή έλπίδα πὼς στή θέση τοῦ **Νουμά**, θά μάς ξεφυτρώσει άγάλια γάλια κανένα φύλλο τῆς γλυκειάς μου τῆς **μισῆς**, κανένα (κοιτάζτε, παρακαλῶ, πὼς άπάνω) κανένα **φρόνιμο**, κανένα **φρεντινάτικο** φύλλο, πὼς γυρέδοντας νά πούληση δού'εψη στὸν καθένανε, θά τούς πούληση ὅλους, κ' έτσι θά προδώσει μιὰ μορφή τῆν 'Ιδέα.

Κάτι ὡς τόσο κκι τοῦτο, κάτι βέβαια, νά βγῆ τέτοιο φύλλο. Τιμῇ πὼς μου γίνεται γιά τήν εικοσιπενταετηρίδα τοῦ **Ταξιδιοῦ**. 'Εδῶ και εικοσι πέντε χρόνια, οὔτε φύλλο πὼς νά μάς προδῆν δέν είχαμε.

'Αφου τὸ λοιπὸ γιορτάζω φέτο, θά παρακαλέσω νά μου κάμουνε κ' ένα χατίρι. "Αντρα διεφτυντή νά μη βάλουνε. Χρόνος δέ θά περάσει κι ὅλο: θά τοῦ ριχτοῦνε. 'Ισως λιγώτερο με γυναίκα. Γι' άπτό προτείνω νά γίνῃ διεφτυντρια ἢ κυρία Δέλτα. "Ετσι τουλάχιστο έχω προστάτη στὸ στρατόπεδο τῆς Μισῆς—ας άφήσουμε πὼς υπάρχει κάποια έλπίδα, διεφτυνόντας, νά μην άδειάζῃ νά γράφῃ παραπανιστά γιά τούς Βουλγάρους τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

'Εγώ, αδέρφια, έννοια σας και άρθρα νά μη γράφω, δέν πειράζει. Πάνω αλλιῶς τῇ δουλειά. Βράζει μέσα μου τὸ **Μεγάλο** μου τὸ **Ταξίδι**. Μέσα μου βράζει δυνατά, μέσα μου φουσκώνει **δ Διγενῆς' Αντίτας**. Μέσα μου καίει, άγια πυρκαγιά, ἢ άγάπη τῆς 'Ελλάδας. "Εχω λίγα χρόνια νά ζήσω, θά τὰ ζήσω στὰ δοξασμένα τὰ χώματα κάτω. Θά σας έρχομαι κάθε καλοκαίρι. Θά βλέπόμεστε, θά κουβεντιάζουμε, θά συζητοῦμε, άρθρα προφορικά θά σας βγάζω, και θά πάμε σίγουρα ὀμπρός. Δέν τὸ φαντάζεστε, ἢ γλώσσα μου τί κόφτει και τί δέν κόφτει. "Ολοι σας θά γίνετε φίλοι μου και θά διῆτε. Δέ θά είναι άναμεταξύ μας, ὅπως με τούς Βουλγάρους, πὼς λέει ὁ τίτλος τοῦ άρθρου, εἰρήνη κ' έπειτα πόλεμος, παρὰ τὸ εναντίο: ὕστερις άπό τὸν πόλεμο, θά χαροῦμε και μεις τήν εἰρήνη.

Δεφτέρα, 1 τοῦ Σταβροῦ, 1913, στὸ Saint-Quaiz, villa Susanne.

ΨΥΧΑΡΗΣ

—><—

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Μωρὲ παιδάκια μου, έλατε νά γελάσουμε, νά χαροῦμε, νά πηδήσουμε, νά τραγουδήσουμε, νά φι-

ληθοῦμε. Φανταστῆτε το πὼς ψέματα είναι ὅσα πὼς άπάνω σας έγραφα κ' εκλαιγα. Δέν πάθει ὁ **Νουμάς**, θά εξακολουθήσει. Τί λαμπρή, τί ώραία, τί γλυκειά είδηση ! "Ετσι δέν είναι ; Τῶμαθα μόνο άφου έστειλα στήν 'Αθήνα τὸ άρθρο μου. Και τήν έπαθα. Γιατί νά διῆτε τί τρέχει. Μιά και κατάστρωσα τίποτις στὸ χαρτί, αδύνατο μοῦ είναι νάλλάξω άρχῆ, τέλος ἢ και μέση. Μαζί χυθήκανε, μαζί πρέπει νά ξαναχυθοῦνε, δηλαδή νά ξαναγίνῃ ὅλο τάρθρο—ἢ νά μείνῃ ὅπως είναι.

Τὸ λοιπὸν είπα νά μείνῃ, άφησα τούς άποχαιρειτισμούς, άφησα και τάλλα. Τῇ στιγμῇ πὼς τὰ λέγαμε, αλήθεια είτανε, ταιριάζανε κιόλας. Στὸ βάδισμα τὸ μακρινὸ τῆς 'Ιδέας, σταθήκανε κι άπτά ένα σημεῖο. "As τὰ φυλάζουμε στὰ ιστορικά μας. "Ενα είναι βέβαιο, πὼς με κακία τίποτα δέ λέω, αν κ' έχω κάποιο δικαίωμα κάτι νά πῶ. Θάτανε άμαρτία νά πειραχτῆ κανένας, μάάλιστα καμιά. Μην ξεχνάτε πὼς οί Πολίτες έμεῖς είμαστε και χωραταζήδες.

Με χρυσά γράμματα ὡστόσο άξίζει νά χαράξουμε στὰ κατάστιχα τῆς 'Ιδέας τὸνομα εκείνοῦ ἢ εκείνων πὼς θυσιαστήκανε και συλλογιστήκανε πὼς χέρι χέρι με τῇ νίκη τήν πολεμικῇ βαδίζει και ἢ γλωσσική μας ἢ νίκη. Θέλουνε και οί δυὸ τους προσοχή, γιατί εθνικὲς είναι και οί δυὸ.

'Ελπίζω νά τούς διῶ, νά τούς χαρῶ, τούς άξιους τούς άθρώπους, έπειδῆ στὸ άρθρο μου τὸν έπίλογο, ψέμα δέν είναι πὼς τοῦ χρόνου σκοπέσω νά κατεβῶ στάγια τὰ χώματα ζωντανός, εκεί πιά νά λουστῶ με τὰ σωστά μου στὸν "Ηλιο τῆς 'Ιδέας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Παρασκευή, 19 τοῦ Σταβροῦ, 1913.

ΡΥΘΜΙΚΗ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Τὸ «'Ωδειον Λόττενερ», ἢ μοναδικῇ μουσικῇ άκαδημία μας, εισάγει φέτος τῇ «ρυθμικῇ γυμναστικῇ» τοῦ μεγάλου 'Ελβετοῦ μουσικοπαιδαγωγοῦ Jaques Dalcroze. Τί σημαντικῇ ἠθοπλαστικῇ σημασία έχει τὸ σύστημ' αὐτό, μπορεῖ νάν τὸ ιδεῖ ὁ καθένας, διαβάζοντας τὸ φωτιστικὸ πρόλογο τοῦ ἴδιου τοῦ Dalcroze, πὼς τονε δημοσιεύει τὸ 'Ωδειον Λόττενερ σ' ένα μανιφέστο του, μαζί με τῇ γνώμη τοῦ καθηγητῆ κ. 'Αντ. Χρηστομάνου.

«'Η έπισταμένη μελέτη τῆς μεθόδου τοῦ Jaques Dalcroze τῆς ρυθμικῆς γυμναστικῆς—γράφει ὁ κ. Χρηστομάνος—πειθεῖ ὅτι, ἢ εφαρμογῇ αὐτῆς, ἰδίαι εἰς Παρθεναγωγεία, θέλει εἶσθαι ευεργετικῇ διά τὴν διάπλασιν τοῦ τε σώματος και τοῦ χαρακτήρος, ρυθμίζει και βαθύνει τὴν αναπνοήν, αναπτύσσει τὸν θώρακα, κανονίζει τὴν λειτουργίαν τῆς καρδίας, τονώνει τούς μῦς και καθιστῶ ένα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, ἢ και πλείονας ὁμοῦ, ὕποχειρίους εἰς τὴν θέλησιν».

Τὸ «'Ωδειον Λόττενερ» έφερε ἐπίτηδες άπό τὴν 'Ελβετία δασκάλα, άριστοῦχο τῆς Σχολῆς Dalcroze.

ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΣ

ΛΥΡΙΚΕΣ ΣΑΤΥΡΕΣ

Οι «Λυρικές Σάτυρες» είναι επεισοδιακό ποίημα συνθεμένο από κάποιο συναξάρι και από τη φαντασία μου. Οι αντίθεσεις που υπάρχουν μεταξύ της φιλοσοφίας της πρακτικής σκέψης και του λυρισμού έχουν μέσα τους κατά την κρίση μου τη σάτυρα—την αληθινή και γενική, έννοείται. και όχι τό λιβελλο και τή βωμολοχία.— Πριν βγούν σε βιβλίο ελπια να δώσω λίγα αποσπάσματα 'στό «Νουμά». Αυτό που δίνω σήμερα είναι ο πρόλογος και η αρχή του έργου— ένας ύμνος 'στην Άτιυή που γεννήθηκε ο ένας από τους τρεις ήρωές μου, Κράνος ο Σοφός

Πρόλογος

Καιρό πολύ σάν ξήσα στο θόρυβο του κόσμου
 κ' είδα πολλά κι' απόλασα χαρές και λύπες πλήθειες
 κ' έννοιωσα σάν φαντάσματα να προσπερνάνε μπρός μου
 πλούτια και δόξες κ' ήδονές και ψέμματα κι' αλήθειες,
 5 είπα να ζήσω μοναχός δίχως αγάπη ή πόνο·
 κι' όπως μαζεύεται ο κωχλιός μέσ' στ' άχαρο καβούκι
 έτσι κ' εγώ να μαζευτώ μέσ' στο καυκί μου μόνο.
 Μά όπως δέν ζούνε μοναχοί ούδὲ του λόγου οί κούκκοι,
 10 κι' ως καθετι μέσ' στη ζωή μιὰ συντροφιά γυρεύει
 και για τ' αυτή αγωνίζεται και για τ' αυτή δουλεύει,
 έτσι κ' εγώ τή μοναξιά, για να τή στρέξω,
 με τρεις ΐσκιους τήν πλούμισα—κουκλιά δικά μου
 σάν τὰ παιδιάτικα—ώστε που νάχω κ' εγώ να παίξω
 στη μοναξιά και να γλεντώ με τὰ συλλογικά μου.
 15 Έτσι έκαμα συντρόφους μου ένα σόφο και κάποιο
 τραγουδιστή και δίπλα τους ένα πονηρεμένο
 να ξεδιαλέγη ό,τι γερό και να πετᾷ τὸ σάπιο.
 Και χρόνια με τους τρεις μαζί στη μοναξιά μου μένω·
 τόσο, που τους βαρέθηκα και για να τους αλλάξω
 20 νά ζήσω μ' άλλους ΐσκιους μου, στοχάστηκα όπως-όπως
 στο δρόμο και στην αγορά να τους πετάξω
 να φύγουνε κοντάθε μου ν' αδειάση ο τόπος.

Άρχή του λόγου

Στη γή τή μυριοπόθητη με τ' άσημένιο χῶμα,
 πούναι ρουμπίνια οί βράχοι της κ' οί πέτρες της δπάλια
 25 κ' οί άμμουδιές χρυσάφι—έκει π' άργοπλανιώνται άκόμα
 παλαιοί θεοί στες ρεμματιές και νύμφες σι' άκρογιάλια·
 εκεί που τ' άχνοκίτρινα τὰ μάγμαρα, συντρίμμια,
 κρατούν άκόμη ανθρώπινης μιᾶς όμορφιάς άχνοῦς
 και συνταιριάζουν με τή γή τόσο, πούναι βλαστήμια
 30 ό,τι καινούργιο δίπλα τους σοφίστηκεν ο νοῦς·
 Στη γή τή λαφροίσκιοτη με τόν άχνόν αϊθέρα
 πῶχει τόν ήλιο σκλάβο της και τᾶστρα δουλευτάδες
 κ' έχει τήν νύχτα άστροφεγγιές και λάμπες τήν ήμέρα,
 35 εκεί που οί βρύσες κρυσταλλες κρύβουν ξανθές νεράιδες
 και φίδι άσημολέπιωτο κάθε ποτάμι λάμπει
 με λειπερά τρεχάμενα μά γάργαρα νερά
 κι' ανθοβολούνε ξερικά οί λακκουδιές κ' οί κάμποι
 και λαμπαδίζουν μέσ' στο φῶς τὰ βράχια τὰ ξερά·
 Στη γή τή μυριοπαίνετη με τὰ νησιά όλογύρω
 40 πῶχει γαλάζια πέλαγα και θάλασσε; καθάρειε
 κι' άσπρο τὸ χῆμα ὡσαν άνθὸ κι' άγέρες π' ὄλο μῦρο
 μοσχοβολούν και που βοές άχολογοῦνε άνάριε
 σάν άρμονίες άπόσκοπεσ από τής γής τὰ στήθη
 45 εκεί που ὄλα σάν παληά εὔωδιάζουν κι' ὄλα νειότη
 σφαντάζουν, ο βαθύσοφος ο Κράνος έγεννήθη
 κ' ήταν παλάτι άρχοντικό ή κατοικιά του ή πρώτη.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη άρ. 10. Για τὸ ἔξωτερικὸ φρ. χρ. 12,50.—Γιὰ τις ἐπαρχίες δεχόμεστε και τριμηνες συντρομές (3 άρ την τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συντρομητής ἄ δὲν προπλερώσει τὴ συντρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τὰ περασμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμή.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίόσκια, και στις ἐπαρχίες σὰ πραχτορεία τῶν Ἐφημερίδων.

ΠΡΟΧΕΙΡΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἄλλοι μας ξέρουμε, τί λεπτὸς κοινωνικὸς παρατηρητής πὸν εἶναι ὁ κ. Β. Γαβριηλίδης. Καὶ τώρα πάλι κάνει στὴν «Ἀκρόπολη» μιὰ λεπτότατη παρατήρηση: Χωρὶς νὰ πάει στὸ θέατρο νὰ ἰδεῖ τὸ «Ἄσπρο και τὸ Μαῦρο», εἶδε μόνο στις ἔφημερίδες τὴν ὑπόθεσή του, τὴν ἰδέα του, τὴ διδασκαλία του, τὸ Χοροδιδασκαλεῖο του κ' ἔμαθε πὸς τὸ ἔργο αὐτὸ χειροκροτεῖται μ' ἐνθουσιασμὸ κάθε βράδυ. Καὶ ρωτᾷ μ' ἀπορία: Τί χειροκροτεῖ λοιπὸν αὐτὸς ὁ κόσμος; Τὴν τέχνη; Μὰ οἱ κριτικοὶ γράφουν πὸς τὸ ἔργο δὲν ἔχει και τὴ τέχνη. Ἄρα τὸ Χοροδιδασκαλεῖο! Μὰ τὸ καταλαβαίνει και τὸ ἐπιδοκιμάζει; Ἡ χειροκροτεῖ ἔτσι, σὰ κουτουροῦ;

Ἄλλήθεια, θάταν νάπορήσει κανεὶς. Ἄλλοι αὐτοὶ πὸν χειροκροτοῦν κάθε βράδυ τὸ «Ἄσπρο και τὸ Μαῦρο», ἀσπάζονται, παραδέχονται, πιστεύουν τις ἰδέες τοῦ Ἄλκη; Εἶναι ἐχθροὶ τῆς οἰκογένειας και τῆς κοινωνίας κ' ἀρνοιοῦνται ἀκομή και τὴ μητρικὴ στοργή; Γιατί, σημειώστε, τὸ δράμα δὲν εἶναι ἀπὸ κείνα τὰ κομμάτια ζωῆς ἀληθινῆς, σαρταριστῆς, πὸν συγκινοῦν και συναρπάζουν, χωριστὰ κ' ἀπὸ τὴν ἰδέα. Ὅπως, παραδείγματος χάρη, τὰ δράματα τοῦ Ἰψεν. Εἶναι μιὰ ζωὴ στρεβλωμένη, παραμορφωμέ-

νη, ψευτισμένη ἐπίτηδες ἀπὸ τὸ συγγραφέα, γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴν ἰδέα του. Κ' ἡ ἰδέα του πάλι δὲν κρύβεται, δὲ σκεπάζεται, δὲ **λανθάνει**, νὰ ποῦμε, κάτω ἀπὸ τις διάφορες σκηνές, ὥστε νὰ βγαίνει μόνον ἀπὸ κείνον, πὸν θὰ ἤθελε νὰ σκεφτεῖ, νὰ φιλοσοφήσει ἀπάνω σ' αὐτές. Ἐμφωνίζεται, βροντοκοπιέται κάθε στιγμή. Τὴν καταλαβαίνουν και τὰ μωρὰ παιδιά. Μὲ τὸ δίκιο του λοιπὸν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ συμπεράνει, πὸς ἡ ἰδέα ἐνθουσιάζει και χειροκροτεῖται. Μὰ τότε γεννιέται ἡ ἀπορία: Παλάβωσε λοιπὸν αὐτὸς ὁ κόσμος; Ἐφτασαν, ἀλήθεια, πέντε ἄρθρα τῆς «Νέας Ἡμέρας» γιὰ νὰ τοῦ ἀλλάξουν τὴν πίστη, νὰ τὸν ρίξουν ἀπὸ τὴ φρονιμότερη συντηρητικότητα στὸν πῖδὸ ἀχαλίνωτο ἀναρχισμό, νὰ τὸν κάμουν νὰ παραδέχεται και νὰ ἐπιδοκιμάζει μὲ παλαμάκια, ὡς κ' αὐτὰ τὰ Χοροδιδασκαλεῖα, πὸν θάνοιγαν στὴν Ἀθήνα ἀποτυχημένοι γιατροί, γιὰ νάντικαταστήσουν τὴν οἰκογένεια; Μὰ θάταν καταπληκτικὸ, ἀπίστευτο!

Μὴν ἀνησυχῆτε! Δόξα σοι ὁ Θεός, τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲ συμβαίνει. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ πέρα δὲν ἔπαψαν οὔτε τὴ μητέρα τους νάγαποῦν, οὔτε γιὰ τὴν οἰκογένειά τους νὰ γίνονται θυσία. Κι ἂν τολμοῦσε κανεὶς νάνοιξει ἓνα τέτοιο Χοροδιδασκαλεῖο, ἔννοια σας και θὰ τοῦβάζαν φωτιά νὰ τὸ κάψουν σὰ μεταφρασμένο Εὐαγγέλιο. Μόνον ἓνα ἄλλο παραξένονο συμβαίνει: ὅτι ὁ κόσμος αὐτός, ἅμα πηγοῖνει στὸ θέατρο, τὰ χάνει. Τὰ καταλαβαίνει ὅλα και δὲν καταλαβαίνει τίποτα! Δὲν ξέρει τί θέλει, δὲν ξέρει τί τοῦ ἀρέσει και τί δὲν τοῦ ἀρέσει, δὲν ξέρει τί παραδέχεται και τί ἀπορρίχνει, δὲν ξέρει τί τὸν ἐνθουσιάζει και τί τὸν ἀγανακτεῖ. Βρίσκεται σ' ἓνα χάος, σὲ μιὰ κατάπληξη, σὲ μιὰ ψυχολογικὴ θέση, τελοςπάντων, ἀπὸ τις πῖδὸ περιεργες. Μόλις ἀκούσει σ' ἓνα δράμα, τὸ παραμικρὸ ἀστεῖο, — «γι' ἀγάπη σου θὰ μπορούσα νὰ γίνω και βασιλιάς τοῦ Σιάμ!» — χαχανίζει δυνατὰ σὰν ἡλίθιος· και μόλις ἀκούσει μιὰ ἰδέα, ὅποιαδήποτε, φτάνει νάναι λίγο χτυπητὴ, — «ναί, μητέρα, μὰ σ' ἐγαργάλιζε λιγάκι κ' ὁ μαστὸς σου, ὅταν μὲ βύζαινες!» — χειροκροτεῖ σὰν δαιμονισμένος, ὅπως κ' ὅταν, σ' ἓνα πατριωτικὸ δράμα, παρουσιάζεται ἄξαφνα ἡ ἔθνικὴ σημαία μὲ καμμιὰ δεκαριά Εὐζωνάκια. Μ' αὐτὸ τὸν κόσμον, τελείωσε! δὲ βρίσκετε λογαριασμό. Στὸ θέατρο σχηματίζει τὸ πῖδὸ **ἀκατανόητο** κοινὸ πὸν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φανταστεῖ. Εἶναι ἀπὸ ἀμάθεια; ἀπὸ ἀναισθησία; ἀπὸ ξιπασμὸ; ἀπὸ μανία γιὰ ψευτοεπίδειξη; ἀπὸ προσοποίηση; ἀπὸ σαστισμάρα ἀσυνείθιστου ἀνθρώπου πὸν βρίσκεται ἄξαφνα σὲ πρωτόφαντο θέαμα; Μοιάζει μὲ τὴν ἀτολμία και τὴν ἀδεξιότητα ἐνὸς χωριότη, πὸν θάμπαινε σὲ σαλόνι;

Μπορείτε να τὸ ἐξηγήσετε ὅπως θέλετε. Ἐνα εἶ-
ναι βέβαιο : πὼς τὰ χειροκροτήματα αὐτοῦ τοῦ κοι-
νοῦ, στὸ θέατρο, δὲν ἔχουν ἐδῶ κονένα νόημα, καμ-
μιὰ σημασία. Στὸ θέατρο τῆς Κυβέλης, τὸ ἴδιο τὸ
κοινὸ ποὺ χειροκροτοῦσε πρῶτα τὸν «Κρυφὸ Πόθο»,
τὸ ἴδιο τὸ κοινόν, — διακεκριμένη, πρῶτη, δευτέρα
θέση, - χειροκροτεῖ τώρα τὸ «Ἄσπρο καὶ τὸ Μαῦ-
ρο». Ἄν ὑπῆρχε ἴχνος σημασίας σ' αὐτὲς τὶς ἐκδη-
λώσεις, ἐν ἀπὸ τὰ δυὸ — μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἰδέες καλ-
λίτερα, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μαζιλωθεῖ ; Κι ὅμως, μὲ
τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ, χειροκροτοῦνται κ' οἱ δυὸ.
Φαίνεται πὼς θὰ περάσουν πολλὰ χρόνια, γιὰ νὰ
ξέρει κι αὐτὸς ὁ κόσμος τί βλέπει, τί θέλει, τί τοῦ
ἀρέσει καὶ προπάντων τί πιστεύει, ὅταν βρίσκεται
σὲ θέατρο.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΝΟΥΣ ΝΑ ΥΨΩΘΗ

Ποιοὺς πολεμοῦμε ; Τοὺς Τούρκους καὶ
τοὺς δασκάλους· ὁ στρατὸς θὰ διώξῃ
τοὺς Τούρκους, κι ὅταν τοὺς διώξῃ καὶ
μεγαλώσῃ τὸ βασίλειο, θὰ μεγαλώσουνε
οἱ ἰδέες καὶ ὁ νοῦς θὰ ὑψωθῇ.

ΨΥΧΑΡΗΣ. (Τὸ Ταξίδι. 1888).

Ὁ ἀγώνας γιὰ τὸ λευτέρωμα τῶν σκλάβων ἀ-
δερφῶν, ἄς ποῦμε πὼς τέλειωσε. Ἡ Ἑλλάδα ἔλη,
μιὰ φλόγα, ἄστραψε καὶ βρόντηξε καὶ τώρα λεύτε-
ρη πιὰ κοιτάζει μπροστὰ τῆς τὸ δρόμο τοῦ πολιτι-
σμοῦ.

Μὰ τοῦ πολιτισμοῦ ὁ δρόμος κάπως ἀλλιότικος,
κάπως πιὸ δύσκολος καὶ πιὸ πλατῆς. Θεμέλιο
κι ἀρχὴ καὶ τούτου ἡ λευτεριά. Ἐνας ἀγώνας ἀρ-
χινοσμένοι ἀπὸ χρόνια, ποὺ βοήθησε σημαντικὰ καὶ
συντέλεσε στὰ τελευταῖα κατορθώματα, ὁ ἀγώνας
γιὰ νὰ λευτερωθῇ τὸ πνεῦμα στὴν Ἑλλάδα, ποὺ εἶ-
τανε ἀλυσσοδεμένο ἀπὸ τὴ σκλαβιά τοῦ Δασκαλι-
σμοῦ, ἡμῶν καὶ χειρότερου ἀπὸ τὸν Τούρκο, κατὰ
τὴ φράση τοῦ Σολωμοῦ, παίρνει τώρα καινούργια
δρμή, καινούργια δύναμη κ' ἔρχεται νὰ φέρῃ τὸ με-
γάλο, τὸ ἐσωτερικόν, τὸ ψυχικὸν λευτέρωμα στὸ λαὸ
ποὺ στάθηκε ἀξίος του.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀδίσταχτα, πὼς ἀπὸ τοὺς
πρόδρομους τῆς ἀναγέννησης τῆς Νέας Ἑλλάδας,
σημαντικώτεροι εἶναι οἱ δημοτικιστὲς, γιὰτι αὐτοὶ
ἀπὸ χρόνια παλέψανε νὰ δεῖξουν τὴ ζωὴ ποὺ ἔχει
μέσα τῆς ἡ σημερινῆ Ρωμισόνη, ἀνασυμπῆσανε τὴ
φωτιὰ, γυρίσανε τὸ πνεῦμα τῆς νεολαίας μας πρὸς
τὴν πραγματικότητα, χτυπήσανε τὴν ἀούστατη λα-
τρεία τοῦ προγονικοῦ μεγαλείου, βροντοφωνήσανε

τὴν πίστη πρὸς τὸ σήμερα καὶ πρὸς τὸ αὔριο, φυ-
σῆξανε τὴ ρωμαϊκὴ τὴν ψυχὴ, ἐκεῖ ποὺ μόνο νέ-
κρα τοῦ τάφου βασιλευε ἴσα μὲ τὰ χτέες.

Ἡ τέτοια τους δουλειὰ γινότανε μὲ ἀξιοθάμα-
στη ἐπιμονὴ κ' ὑπιμονή, μὲ ἔλο ποὺ γύρα τους μιὰ
ἔχτρα, ἕνας φτόνος, μιὰ παραξήγησι ἀπ' ἐλοῦθε
πύκνωνε γιὰ νὰ καταπνίξῃ τὸν ἅγιο σκοπὸ. Κι ἔμω
ὁ σπόρος ἔπιασε ἀγάλια γάλια κα πάντα ρίζωνε ἀ-
σφαλτα. Καὶ τὰ χρυσὰ παιδιὰ τοῦ σήμερα καταπα-
τῶντας τοὺς γεροντισμοὺς τοῦ χτέες, βάλανε στὴν
ψυχὴ τους μέσα τὴν ἀληθινὴ Ἑλλάδα κ' ἔτσι τρα-
δηῆσανε πρὸς τὰ μπροστὰ.

Ἡ νέα κατάστασι, θὰ βρῆ τὸν ἀγῶνα τῆς γλωσ-
σικῆς ἀναγέννησης, ἀπὸ τοὺς πρῶτους στὸ δρόμο
τῆς. Μὰ τώρα κάπως ἀλλιότικα στέκονται τὰ πρά-
ματα. Ὁ κόσμος, βαρτισμένος στὴ γνώσι ποὺ τοῦ
δῶσανε οἱ τελευταῖες δοξασμένες δοκιμασίες, εὐκολα
δὲ θὰ πιστέψῃ τοὺς μανταρίνους ποὺ τοῦ διαλαλοῦ-
σανε κάθε τόσο, πὼς οἱ δημοτικιστὲς εἶναι ἐχτροὶ τοῦ
ἔθνομου, τῆς γλώσσας καὶ τῆς θρησκείας. Τὰ σκο-
τάδια διαλυθῆκανε κι ὁ ἀγέρας σκόρπισε τὰ σύγνεφα.

Ἀνάμεσα στοὺς τόσοις καὶ τόσοις ἀγωνιστάδες
τοῦ πολέμου, ξεχωρίζουνε τὰ ὀνόματα τῶν τιμημέ-
νων ποὺ ζῶντας τους εἶχανε δουλέψῃ γιὰ τὴν ἰδέα
τῆ γλωσσικῆς. Μέσα σ' αὐτοὺς ἕνας καὶ πρῶτος. Ὁ
Μαβίλης. Ποιὸς δὲ θυμᾶται τὸ λόγο του γιὰ τὸ γλωσ-
σικὸ ζήτημα στὴ Βουλῆ, τὴν ἐποχὴ ποὺ ψηφίζο-
τανε τὸ ἀνελεύτερο ἄρθρο στὸ Σύνταγμα τοῦ 1911;
Τόλμησε νὰ διακηρύξῃ ἀπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸ βῆ-
μα, πὼς τιμὴ του τὸ ἔχει ποὺ κρᾶζεται δημοτικι-
στῆς. Σηκωθῆκανε ἀμέσως τὰ θεωρεῖα νὰ τονὲ σφυ-
ρίζουνε κι ἀπὸ τὸ βῆμα νὰ τονὲ κατεβάσουνε. Τὸ
μαλλιαρό, τὸν πασλαβιστῆ, τὸν προδότη. Κι ἂν ἀ-
κουστήκανε τὰ λόγια του, εἶτανε, γιὰτι θέλησε ἡ
Κυβέρνησι νὰ προστατέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ βῆ-
ματος.

Κι ὅμως, ὁ ἴδιος ὁ Μαβίλης, ὁ κατηγορημένος
τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἐφημερίδων, ὡς ἔργασι δὲν ξε-
ρω ποιῶν καταχτόντων ἐχτρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πῆ-
γε καὶ πρόσφερε τὴ ζωὴν του, ὅταν τονὲ κάλεσε ἡ
στιγμὴ. Οἱ ἴδιες ἐφημερίδες ποὺ κοροῖδέψανε τὸ λό-
γο του στὴ Βουλῆ, τονίσανε ὅμως στὸ θάνατό του.

Ἐτσι θεοφάνερα, ἔνοιωσε καὶ εἶδε μὲ τὰ μάτια
του ὁ κόσμος, πὼς οἱ ἀφωρεσμένοι τῶν Δασκάλων,
οἱ πασλαβιστάδες κ' οἱ δημοτικιστὲς, τίποτ' ἄλλο
δὲν εἶναι παρὰ ρωμοί, ποὺ λατρεύουνε τὴν Ἑλλάδα
μὲ γνώσι καὶ μ' ἐπίγνωσι, κι ἀγωνίζονται ν' ἀνοί-
ξουνε τὸ δρόμο τὸν ἀληθινόν, νὰ δεῖξουνε τὸ φῶς, νὰ
ὑποστηρίξουνε τὰ δίκια τῆς περιφρονημένης μόνης

κι ἀξίας γλώσσας, πού ἔχει καὶ μεταχειρίζεται ὄλος ὁ Ἑλληνισμός, σὰν ὄργανο ἐνωτικὸ τῆς ὑπαρξῆς του.

Ἡ ἀντρεία κ' ἡ αὐτοθυσία μέσα στὴ φῶτιά τοῦ πολέμου εἶναι βέβαια δυὸ πολύτιμα στοιχεῖα. Δὲν εἶναι ὁμως καὶ τὰ μόνα πού μποροῦνε νὰ ὑψώσουν ἕνα λαό. Ὁ λαὸς χρειάζεται, πρῶτα ἀπ' ὅλα, νὰ μορφωθῆι στὸ πνεῦμα γιὰ νὰ συντελέσῃ τὸν προορισμό του. Ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Τέχνη εἶναι οἱ θεοὶ τοῦ συγκαιρινοῦ μας πολιτισμοῦ. Τοὺς θεοὺς αὐτοὺς πρέπει νὰ γείρῃ τώρα καὶ νὰ λατρέψῃ τὸ ἔθνος, ἂν θέλῃ νὰ κρατήσῃ ὅσα πῆρε μὲ τὸ σπαθὶ καὶ νὰ περπατήσῃ ἡρωϊκὰ τὴν πλατιὰ στράτα πού τοῦ ἐτοιμάζεται.

Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀδιάκοπο χτύπημα καὶ πάτημα τοῦ Σκολαστικισμοῦ, πού ἀρχινώντας ἀπὸ τὴ γλώσσα, σαρακώνει ἀλάκερη τὴν κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ μας ὑπόσταση. Τὸ τέτοιο χτύπημα τοῦ Σκολαστικισμοῦ θὰ τὸ ξακολουθήσῃ ὁ ἀγώνας ὁ γλωσσικός. Ἔχει πολλὰ κάστρα νὰ ρίξῃ, πολλὰ ταμποῦρια νὰ πάρῃ, πολλές πρόκληψες νὰ πηδῆσῃ. Ἐκπαίδεψη, θέατρο, ἐφημερίδα, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ, ὅλα ρεῖουν κάτω ἀπὸ τὸ ποδάρι τοῦ τυράννου.

Τώρα εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή, γιὰ ν' ἀνοιχτῆ ὁ ἀγώνας, καὶ νὰ ριχτῆ μὲ τὰ ὄλα του. Ὅπου δημοτικιστὴς, ὅπου φίλος τοῦ ἀληθινοῦ, ἔπου ἄνθρωπος μὲ λεύτερη καρδιά καὶ νοῦ, πρέπει βαθιὰ νὰ τὸ νοιώσῃ πῶς ἡ Νίκη τῆς Νέας Ἑλλάδας μένει ἀκόμα μισή. Θὰ συντελεστῆ ἀλάκερη, ἀμα λάμψῃ στὸν οὐρανὸ τῆς τῆς φῶς τῆς Ἰδέας.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ (*)

ΑΓΝΗ. Τὸ καινούριο μυθιστόρημα τοῦ Ψυχάρη πού μᾶς στάλθηκε τώρα τελευταία. Γιὰ τὴν «Ἀγνή» θὰ γράψῃ στὸ ἐρχόμενο φύλλο ὁ Ρήγας Γκόλφης.

Ε. ΡΟΙΔΟΥ : Μ' ΑΕΤΑΙ *φιλολογικαὶ, καλλιτεχνικαὶ, φιλοσοφικαὶ, ἐπιμελεῖα Δ. Πετροκοκκίνου καὶ Α. Ἀνδρεάδου. Ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Φέξη. Δρ. 4.* Στὸν τόμο τοῦτο, πού βγήκε τώρα τελευταία, δημοσιεύεται, στίς πρῶτες σελίδες, καὶ ἡ ἀνέκδοτη γαλλικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Ροῖδου μὲ τὸν Ψυχάρη στὰ 1888, στὴν ἐποχὴ τοῦ «Ταξι-

(*) Στὴ στήλῃ τούτῃ θὰ δημοσιεύονται ἀναγγελίαι ἢ καὶ σύντομες βιβλιοκρισίαι γιὰ τὰ νέα βιβλία πού θὰ στέλνονται ἀπὸ ἀντίτυπα στὰ γραφεῖα μας.

δοῦ». Ἴσως δυὸ τρία ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ Ψυχάρη τὰ δημοσιεύουμε, μεταφρασμένα, σὲ κατοπινὰ φύλλα.

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ, μηνιαίικη Α' χρονιά, ἀριθ. 1. Σεπτέμβρης 1913, Ἀθήνα, λεπτὰ 30. Κεῖνο πού μᾶς ἔκαμε ἀγαθὴ ἐντύπωση εἶναι πού οἱ νέοι, πού βγάλανε τὴν ποιητικὴ ἔκδοσιν, δείχνουν πάντα παληκαριά, ἀφοῦ καταβαίνουνε σ'ὸν καλὸν ἀγῶνα μὲ δικά τους ὄπλα, καὶ ὄχι μὲ ὄπλα δοκιμασμένα καὶ ἀναγνωρισμένα πιά. Ὅ,τι ἔχουμε νὰ μᾶς τραγουδήσουν οἱ νέοι, νὰ μᾶς τὸ τραγουδήσουν, καὶ μεις θὰν τὸ κρίνουμε πάντα μ' ἐπιείκεια. Ἀκούστηκε ἀκόμα πῶς ἡ «Ποιητικὴ Ἐκδοσὴ» βγαίνει καὶ μ' ἕναν ἄλλον σκοπὸ, νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ γκρεμίσει τοὺς παλιούς, τοὺς ἀναγνωρισμένους ποιητὴς. Ἄν ἔχουν κότσια, ἄς τὸ κάνουν καὶ αὐτοί. Τὸ πρῶτο πρῶτο ὁμως βῆμα τους δὲν τὸ βρήκαμε καὶ τόσο σταθερὸ καὶ γι' αὐτό, χωρὶς ν' ἀπεπιζόμεστε, καρτεροῦμε καὶ τὰ κατοπινὰ τους.

ΕΛΕΩΝΟΡΑ τοῦ Bürger, Μετάφραση Παύλου Γενετοῦ Ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ Ἀλεξανδριανὰ «Γράμματα» Φρ. 1.

ΠΟΛΕΜΟΓΡΑΦΟΙ. Στίς ἐφημερίδες τώρα τελευταία ἀρχίνησε μιὰ καινούρια φιλολογία, ἡ *πολεμογραφία*, νὰ τὴν ποῦμε. Ἄρθρα δηγῆματα, περιγραφές, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς δυὸ πολέμους μας καὶ γραμμένα ἀπὸ δημοσιογράφους πού λάβανε μέρος σ' αὐτούς. Ὅσο καὶ ἂν εἶναι πρόχειρα καὶ βιαστικά, δηλ. δημοσιογραφικά, γραμμένα, ἔχουν κάτιαν ἀξία, καὶ ξεχωρίζουνε μέσα σ' αὐτὰ, τοῦ Ν. Καρβούνη ἄρθρα (καὶ μάλιστα ὁ ὑπέροχος «Διθύραμβος τοῦ αἵματος» στὴν «Ἐστία», τοῦ Δ. Κόκκινου (Μακκαβαίου) στὴν «Πατρίδα», καὶ τοῦ Γ. Βασιλά στὴ «Νέα Ἡμέρα». Θὰ εἶταν ἄδικο νὰ μὴν ἀναφέρουμε καὶ τὸν «Παπᾶ» τοῦ Λαύρα στὴν «Ἐστία», μιὰ πολεμικὴ ἐντύπωση ὀλοζώντανη πού μᾶς ἔκαμε βαθιὰ ἐντύπωση.

«ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ» τῶν Γάλλων λυρικῶν ποιητῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Μετάφρ. Γεωργίου Θ. Σημηριώτη. Ἀθήναι 1913. Ἐνας πού ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκδώσει ἀνθολογία πρέπει ν' ἀφήνῃ κατὰ μέρος τίς ἀτομικὲς του συμπάθειες πρὸς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο ποιητὴ καὶ ν' ἀκολουθεῖ τὴ συνολικὴ προτίμησιν. Πρέπει ἀκόμα νὰναὶ κάπως αὐστηρὸς στὴν ἐκλογὴ τῶν ἔργων πού θὰ βάλῃ. Ὅταν μάλιστα πρόκειται γιὰ ἀνθολογία ξένων ποιητῶν, τότε τὰ πρέπει αὐτὰ πολλαπλασιάζονται. Ὁ ἐκδότης καὶ ἐπιμελητὴς γίνεται μεταφραστὴς, σχεδὸν δημιουργός. Στὴν ἀνθολογία αὐτῆ τοῦ κ. Σημηριώτη πρὶν ἀκόμη ἐξετάσει κανένας λεπτομέρειες τεχνικὰς ἔχει νὰ ἴδῃ τὴν ἀσυμμετρία καὶ τὴν κακὴ ἐκλογὴ. Μιὰ ἀνθολογία ξένων ποιητῶν ἔχει σκοπὸ νὰ δώκῃ μιὰ γενικὴ ἰδέα, χαρακτηριστικὴ, γιὰ τὸ ἔργο καθενὸς ποιητῆ. Γιὰ νὰ κατορθωθεῖ αὐτὸ πρέπει ὁ μεταφραστὴς νὰ πάρῃ ἴσα τραγούδια ἀπ' τὸν καθέναν, τὰ καλύτερά του, καὶ νὰ τὰ παρουσιάσει. Ἄν γιὰ λόγους τεχνικῆς ἀδυναμίας καὶ ἀνεπάρκειας, δὲν μπορεῖ νὰ μεταφέρει στὴ γλώσσα αὐτὰ, μὰ ἄλλα πού δὲ δίνουν καμμιάν ἰδέα γιὰ τὸν ποιητὴ τους, τότε νὰ μὴν ἐκδώσει ἀνθολογία. Ἐξω ἀπὸ τοῦτο ἡ ἀνθολογία τῶν γάλλων ποιητῶν μᾶς εἶταν ἐντελῶς περιττὴ. Δὲν ἔχουμε τῶν ρωμῶν καὶ μᾶς

δίνουν τῶν γάλλων ! Γιά ποιό σκοπό βγήκε ; Μπορεί νάρεσαν στὸν ποιητὴ (ποιητὴς ;) κείνα τὰ τραγούδια καὶ τὰ μετάφρασε. Πολὺ καλά ! Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀτομικὴ ἐργασία χωρὶς καμμὴν ἀξίωση λαϊκοποίησης. Ὅποιος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ Βερλαῖν ἢ τὸν Ἐρεδία εἶναι ἀξίος νὰ τὸνε διαβάσει καὶ νὰ τὸνε νοιώσει ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖ στὴ δυσάρεστη θέση νὰ διαβάσει τὰ τραγούδια τους τόσο ἀτεχνα καὶ ἀσυνείδητα μεταφρασμένα καὶ νὰ τὰ ἰδεῖ σὰ φραγκισκανοὺς μάρτυρες κρεμασμένους σὲ ξύλινους σταυροὺς καὶ γιομάτους σημάδια ἀπὸ ραβδισμοὺς ! Μιὰ προσπάθεια ἐπιτυχίας φαίνεται μέσα στὸ βιβλίον αὐτὸ πὺν σὲ διαθέτει κάπως εὐνοϊκώτερα γιὰ τὸ μεταφραστὴ τους. Μὰ τί νὰ τοῦ κάνει κανένας ἔταν δὲν πάει πρὶν νὰ μάθει μετρικὴ, αἰσθητικὴ καὶ τελευταία τὴ δημοτικὴ γλῶσσα ; Σ' ἔλα τὰ μεταφρασμένα αὐτὰ τραγούδια εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ βρεθοῦν καὶ ἀπὸ τρεῖς λέξεις βαλμένες χωρὶς νὰ τὸ καλεῖ καμμιά ἐσωτερικὴ ἀνάγκη, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ κάνει τὴ ρίμα ἢ τὸ μέτρο. Μὰς παραθέτει καὶ γιὰ δεκαπεντασύλλαβο σ' ἓνα ποίημα τοῦ Νερβαί τὸν ἀκόλουθο στίχο :

«Τὸ μόνο μου ἀστὲρὶ πέθανε κ' ἡ κατάστρῆ μου λύρα» ..

Μπορεῖ τὸ αὐτὶ νὰ τὸν γέλασε. Μὰ τὸ αὐτὶ ποτὲ δὲ γελᾷ τὸ μαθηματικὸ τεχνίτη. Γιά μερικὲς λέξεις πὺν μεταχειρίστηκε, τί νὰ πει κανένας ; Αὐτὲς βλέπουν μερικὸ ἄσκειται ἔπωςδὴποτε πρὸς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ζητοῦν ὕστερα τὴν ἐξόφληση τοῦ λογαριασμοῦ ἀπ' τὸ «Νουμᾶ» καὶ τοὺς λεγόμενους μιλλιάρους. Χασμωδιὲς ἀπειρες, λάθη ἀπειρα, πράμα πὺν ἀποδεῖχνει καὶ τὸ μεταφραστὴ τους ἔλωσ διόλου ἀπειρο.

ΜΕΝΑΝΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

—><—

Στὸ ἐρχόμενο φύλλο : Ἀρχοντικά, τραγῶ διὰ τοῦ Γένους, ὁ Ἀγγελοκούρατος τῶν καραβίων, Sophistis, κτλ. κτλ.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΖΟΥΓΡΑΦΙΕΣ

“ΤΟ ΑΣΠΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΥΡΟ,,

Δράμα σὲ ἀράξεις τρεῖς τοῦ κ. Λούρου Μεζᾶ

(ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΥΒΕΛΗΣ)

Ὁ λόγος τοῦ Ἴφεν, στὸ στερνὸ τοῦ δράμα, πὺν ἔταν μιὰ μέρα ξυπνήσουμε νεκροί, θὰ ἰδοῦμε τότε πὺν δὲ ζήσαμε ποτέ, ἐρχεται σήμερα ν' ἀληθῆψη γιὰ ἔλωσ τοὺς ἀνθρώπους πὺν ἀποτελοῦνε τὴν κοινωνία μας, τὴν ἀστικὴ κοινωνία.

Ἡ ψυχὴ μας, τὸ ἐγὼ μας, κάθε σκέψη μας, κάθε πράξη, ἔλα, δουλεύουν σ' ἓνα τύραννο κοινωνικὸ Νόμο, πὺν ὅποιος θελήσει νὰ τοῦ ἐναντιωθῆ πέφτει νικημένος, στιγματισμένος στὸ δύσκολο ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγραφτοῦ αὐτοῦ νόμου, πὺν ἡ κοινωνία τὸνε θέσπισε καὶ τὸν λατρεῖ σὺν εἰδωλο, εἶναι ἡ σκληριὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, τὸ βασάνισμα τῆς ἀνθρωπότητος, χωρὶς λόγο, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἡ ἀρνηση τῆς ἀλη-

θινῆς ζωῆς, τὸ ἐγκλημα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Τέχνη πὺν εἶναι ἡ θυγατέρα τῆς Ἐλευθερίας, καθὼς εἶπε ὁ Σίλλερ, ἄκουσε τὴ φωνὴ τῶν θυμάτων, καὶ σὺν ἐκδικήτρα Θεᾷ, ἐρχεται νὰ δώση τὴ βοήθεια τῆς γιὰ τὸν πόλεμο μιᾶς καθιερωμένης βίας, μιᾶς ἀνηθικῆς ἠθικῆς, μιᾶς παραξήγησης τοῦ προορισμοῦ τῆς κοινωνίας.

Νᾶ νοιώσουμε τὸ βυθὸ καὶ τὸ βράαθρο, νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ σιμὰ τὸ αἷμα τῆς σπαραγμένης ψυχῆς, νὰ κλάψουμε τὸν ἀνθρώπο τὸ σφιχτοδεμένο στὰ σίδερα μιᾶς ἰδεολογίας γιομισμένης ἀπὸ ἀπάτη καὶ ὑποκρισία, νὰ νοιώσουμε ἀπὸ τώρα, πρὶν ξυπνήσουμε νεκροί, πὺν δὲ ζοῦμε, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ ζοῦμε ἀνάμεσα σὲ τέτοιες συνθήκες καὶ νόμους. Νᾶ! τὸ ἔργο.

Ἡ κοινωνία ἔλη στηρίζεται σὲ ψευτικὴ βάση. Νᾶ πολεμηθῆ, νὰ γκρεμισθῆ, νὰ θαρτῆ.

Τὸ δράμα τοῦ κ. Σπύρου Μεζᾶ «Τὸ Ἄσπρο καὶ τὸ Μαῦρο», ἀπὸ μιὰ τέτοια γενναία πνοὴ εἶναι δλάκερο γιομισμένο.

Μιὰ οἰκογένεια, πὺν κρατᾷ τὴ θέση τῆς στὴν κοινωνία. Ἡ χήρα μητέρα, δυὸ κορίτσια, δύο παιδιά. Ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός, ὁ Κώστας, Τμηματάρχης σὲ Τράπεζα. Ἀπὸ τὰ χρόνια πὺν πέθανε ὁ πατέρας του, ἀνάλαβε τὴν προστασία τῆς οἰκογένειάς του. Ἐφαγε τὴ ζωὴ του, τὰ χρόνια του, τὰ νιάτα του ἔλα, δουλεύοντας γιὰ τοὺς δικούς του. Ὁ ἄλλος ἀδερφός του, ὁ Ἄλκης, στάλθηκε στὸ Παρίσι γιὰ νὰ σπουδάσῃ γιαντρός, νὰ γυρῆσῃ πίσω, νὰ βοηθήσῃ κι αὐτός, μὲ τὴν ἐργασία του, τὴν οἰκογένεια.

Ἡ μεγαλύτερη κόρη, ἡ Μαργαρίτα, περασμένη στὰ χρόνια, μὲ μιὰ μελαγχολία πὺν τῆς τρώει τίς μέρες. Ἐνας ἔρωτας τὴν ἄγγιξε στὰ νιάτα τῆς, πὺν μαράθθηκε πρὶν ἀνθίσῃ. Ἀγάπησε τὸν Ἀντρέα, ἓναν ἀξιοματικὸ τοῦ πυροβολικοῦ, φίλο τους οἰκογενειακός, κι αὐτὸς θερμὰ αἰσθάνθηκε τὸ αἰσθημά τῆς. Ὅμως δὲν τόλμησε νὰ τὴ ζητήσῃ σὲ γάμο, ἀφοῦ δὲν εἶχε τὴν πρεπούμενη οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία. Ἡ ἄλλη κόρη, ἡ Ἀνθή, λουλουδιζέει πάνου στὴ γλυκειὰ τῆς ὥρα. Ἐρωτεύεται τὸ Νίκο, ἓνα νεό, ὑπάλληλο στὴν Τράπεζα πὺν ἐργαζόταν ὁ ἀδερφός τῆς. Τὸνε βλέπει συχνὰ μὲς στὸ σπιτί τους. Ἡ μητέρα τῆς βοηθεῖ τὸν ἔρωτα, νομίζοντας πὺν θὰ εἶναι τὸ μόνο μέσο, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸν ποθοῦμενο, μὲ κάθε τρόπο, γάμο τῆς Ἀνθῆς. Ὅμως ἡ μικρὴ αὐτὴ ἱστορία τῆς ἀγάπης, παίρνει ἄλλο δρόμο. Ὁ Νίκος κατορθώνει τὴν Ἀνθῆ, τυφλὴ ἀπὸ ἀγάπη, νὰ τὴ σύρῃ στὴ γκαρσονιέρα του, ἔπου καὶ τὴν καταστρέφει.

Ὁ Ἄλκης γυρῶντας ἀπὸ τὸ Παρίσι, εἶχε δηλώσει στὴν οἰκογένειά του, πὺν σιχαίνεται τὸ γιαντρίκι. Λαχταρᾷ ἐρίζοντας ἄλλους. Στὴν Εὐρώπη ἀπόχτησε ἄλλες συνήθειες, ἄλλες ἰδέες. Ὁ στενὸς κοινωνικὸς ἐρίζοντας τοῦ τόπου τὸνε θλίβει. Βλέπει γύρω του ψευτιά, ἀπάτη, ἀνικανότητα. Ὅλα τοῦ δείχνουν πὺν ὁ κόσμος κατάντησε τυραννία, πὺν ἡ δίψα γιὰ τὸ χρῆμα εἶναι ὁ σκοπὸς μιᾶς ξεσυρμένης ζωῆς. Αὐτὸς θέλει ν' ἀνοίξῃ ἓνα χοροδιδασκαλεῖο. Θέλει νὰ δώση ἔτσι τὴ χαρὰ στοὺς βασανισμένους

Στὸ τέλος λοιπὸν τῆς πρώτης χρονιάς τὸ μερικὸ τῆς Ἐργασίας μοιράστηκε στοὺς ἐργάτες σὰν μισθόμαζα, τοὺς εἶπανε, πού τὸν ἔκανε ἡ φάμπρικα, ἀφοῦ ἔνοιεῖται πρῶτα κερμύθηκε ἕνα μέρος του σὰν ἀποθεματικόν, γιὰ ὧρ' ἀνάγκης, νὰ δανειζοῦνται ἀπ' αὐτὸ οἱ ἐργάτες. Τὴ δεύτερη χρονιά ἡ δουλιὰ πήγε καλύτερα καὶ ὁ μισθόςμαζα μεγαλύτερος. Τότε τοὺς δηλώθηκε πὸς δῶ κι ἄλλοι θὰ θεωροῦνται κι αὐτοὶ συνιδιοχτῆτες τῆς φάμπρικας, πὸς θάξουν τὸ μερικόν τους στὰ κέρδη καὶ θὰ διενθύνουν κι αὐτοὶ τὴ δουλιὰ, ἀφοῦ μέσα στὸ Συβούλιον θάξουν τρεῖς ἀντιπροσώπους ἐργάτες, πού θὰν τοὺς ὀρίζουνε μ' ἐκλογὴ οἱ ἴδιοι κάθε πρωτοχρονιά. Ἄν τύχαινε κανένα στραβόξυλο ἀναμεταξὺ τους προφοδὸς τὸ Συβούλιο, σύφωνα μὲ τὴ γραφτὴ συμφωνία πού εἰχανε κάμει, νὰν τὸ διώξῃ, καθὼς πάλι μόνον τὸ Συβούλιο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάρει καινούριους ἐργάτες ἢ χρειαζόντουσαν, καὶ ναὺξήσει τὰ μεροκάματα.

Ἔτσι ἔνοιεο τοῦ Λάμπρου σαφικωνότανε. Ἡ δουλιὰ ἔβγαινε καλύτερη, τὰ κέρδη ἀξάναινε κ' οἱ ἐργάτες ἀνεβάναινε ὀλοένα ψηλότερα, ὄχι γιὰτ' εἶτανε γενναία ἡ ἀμοιβὴ τους καὶ μπορούσανε νὰ ζοῦν ἀθροπινότερα, μὰ γιὰτὶ συναιστανόντουσαν πὸς ὁ κόπος τους ἀναγνωρίζεταιε σὰν ἠθικὸ καὶ ἔλικὸ μαζὶ κεφάλαιο κι ὄχι σὰ μέσο δουλικὸ πού νὰ πλουτίζει τρίτους. Τὸ **φιντῶριο τῆς ἠφικῆς κοινωνίας**, καθὼς τιτλοφοῦσε χαμογελῶντας ὁ Καλῆς τὴ φάμπρικα, ἀρχίνησε νὰ προσκῆβει καὶ μπαίνοντας σὴν τέταρτη χρονιά, τὴν ἐποχὴ ἴσια ἴσια πού ὁ Παλμίδης ἀρχίνησε νὰ κερμύναξαι πὸς τὸ κέρδος εἶναι μικρό, οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες προτείνανε μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τους στὸ Συβούλιο νὰ κερμύναξαι στὸ ἐξῆς ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ μερικόν τους, κι ἀνάλογα ἀπὸ τὸ μερικόν τῶν ἰδρυτῶν, πού νὰ μάζωχτεῖ μὲ τὸν καιρὸ ὅσο ποσὸ χρειάζεταιαι γιὰ ναῖγοραστοῦν κι ἄλλα, καινούρια μηχανήματα, κ' ἔτσι νὰ μπάσουνε κι ἄλλους ἐργάτες σὴν

συντροφιά τους. Οἱ ἐργάτες, βλέπετε, ἀρχινήσανε νὰ ζητῶνε ἀσύνειδα ὄχι μόνον τὸ δικόν τους τὸ καλόν, μὰ καὶ τὸ καλὸ γενικὰ τῆς τάξης τους καὶ νὰ νειθεύουνται τὸ ξεσκλάβωμα ἀλάκαιρης τῆς ἀργατείας. Ὁ σπύρος εἶχε πέσει σὲ γόνιμη γῆς καὶ δὲ θάφγοῦσε νὰ βλαστήσει καὶ νὰ δώσει ἀγαθὸ καρπόν.

Ὁ Λάμπρος ἔνοιεθε μὰ ἐσώψυχη περηφάνεια γιὰ ὅ,τι κατάφερε, ὁ Καλῆς, μὴ λογαριάζοντας τὰ τιποτένια κέρδη του μπρὸς στὰ ποσὰ πού εἶχε βάλει, ἔνοιεθε τὴν ξεχωριστὴν χερὰ κεινοῦ, τοῦ διαλεχτοῦ πάντα, πού μὲ τὸ χεῖμα του συντελεῖ σ' ἕνα γενικώτερο καλόν, ὁ Σέρας, ἔχοντας τυφλὴ μπιστοσύνη στὸν Καλῆ, τᾶβλεπε ὅλα καλὰ καὶ ἄγια, καὶ μόνον ὁ Παλμίδης γκρίνιαζε.

Ἔτσι τοὺς βροῖσαμε νὰ δηγοῦμαστε.

Α΄.

Γυρίζοντας τὴ μέρα κείνη στὴ φάμπρικα ὁ Λάμπρος, πρῶτη του δουλιὰ εἶτανε νὰ τραβήξει ἴσια στὸ γραφεῖο του, στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς μεγάλης, τῆς ἀπέθαντης μάντρας πού κλειοῦσε μέσα τὰ διάφορα ἐργαστήρια. Ἐνα σπιτάκι μικρό, δημοφοχτισμένο, μὲ τρεῖς δωμάτια εὐρύχωρα, ἴσνα χιμειόν, τὸ δεύτερο σάλα γιὰ τὸ Συβούλιο καὶ τὸ τρίτον γραφεῖο τοῦ Λάμπρου, πού τα ἔνωανε ἕνα γυαλόφρακτο κοριντόρι, καὶ μπροστὰ του ἕνα κηπάκι τοσοῦτακο, ἴσια ἴσια πού νὰ κορνιζῶναι, νὰ ποῦμε, μὲ πρόσαινο καὶ μὲ ἄλλα παρδαλὰ χρώματα τὰ μεγάλα παρράθουρα, πού ἀνοιγόντουσαν ἔτσι χαρούμενα σὲ δαῦτο, —νά, ὄλο κι ὄλο τὸ διενθύντηριο, ἡ ψυχὴ πὸς τῆς ὄλης δουλιᾶς.

Στὴ μεγάλη ἀτλόθουρα τοῦ εἶχαν πεῖ πὸς μὰ κυρία, ἀπὸ ὄρα φερμένη, τὸν καρτεροῦσε στὸ γραφεῖο του, καὶ

περώντας, ἀπὸ τὸ κηπάκι, νὰ μπει στὸ γραφεῖο, εἶδε κυριομένην σὲ μιὰ πλεχτὴ ψαθένια πολτρόνα, μιὰ κυρία ἴσαμε εἰκοσοχτῶ τοιάντα χροινῶνε μὲ κάτασκη ἀνοξείδιτη φορεσιά καὶ μὲ ψέθινο πλατύγυρο καπέλλο, ποῦ σκυμένη σκόλιζε μὲ τὴν ἀγκυὰ τῆς ἀμπελάς τῆς τὴ γίψα μιστῆς λουλουδοφοροποιεμένης τρανταφυλλιάς

Ὁ Δάμπερος βλέποντάς τὴν ἀλαφροκοκκίτησε, μιὰ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἀμονοχά, γιὰτὶ ἀμέσως μὲ ἀδιάφορη καὶ παιχνιδιάτικη τόξα φωνὴ τῆς εἶπε :

— Ἡ ἀνοιξη μέσα στὸ βασίλειό τῆς ! Ὁμορφη, πολὸ ὁμορφη εἰκόνα, κυρία Χάδη

Ἡ Χάδη ἀναστήκασε τόξα τρομαγμένη τὸ κεφάλι τῆς, τὸν κοίταξε χαμογελάδοντας καὶ μὲ φωνὴ χαϊδάδικη τοῦ εἶπε :

— Κόλακα !

Καὶ ἀνασηκώθηκε καὶ πῆγε καὶ τοῦσφιξε γκαρδικὰ τὸ χέρι.

— Βήγνα πρῶτὶ πρῶτὶ . . . μέγα εἶναι τούτη ; . . . χαρὰ Θεοῦ . . . καὶ πῆγα στὸ Χασεκί . . . περὶτατο . . . Καὶ γυρῶντας, θυμῆθηκα πὼς εἶναι δῶ ἡ φάμπρικά σας καὶ μπῆκα νὰ ξεκουραστῶ . . .

Τὰ εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ γλυκιὰ, ἀπαλή, χαϊδευτικὰ, τὰ τραγουδοῦρησε πῆς, δὲν τὰ εἶπε.

— Τῆ θυμηθήκατε τὴ φάμπρικά μας ; τῆς εἶπε ὁ Δάμπερος σὺν πεσοχτικὰ. Για φανταστεῖτε ! . . . Καὶ γὼ θαγοῦσα πὼς τὴν εἶχατε ξεχάσει . . . Ἔχετε κάμποσες μέρες, μήνα πῆτε, νὰ μᾶς ἐθθετε ἀπὸ δῶ . . .

— Ὅσον καιρὸ ἔχετε νὰ μᾶς ἐθθετε καὶ σεις ἀπὸ τὸ στίλ . . .

— Ἐγὼ ; Μὰ δὲν περάσανε οὔτε πέντε μέρες ποῦφαγα στίλ σας . . . Ἀπὸ τότε, ἔθθετε, δουλέψ . . . φασαφές . . .

— Πέντε μέρες ; Μὴ μοῦ τὸ λέτε ! . . . Καὶ γὼ θαγοῦσα πὼς περάσανε πέντε μῆνες . . .

ποῦ σκοποῦδίζανε καὶ γλεωνούσανε μαζί στὴ Ζυφίχη, ἀπὸλυτὴν πιστοσύνη. Μόνον νὰ τοῦ τὸ σφιχτεῖ ὁ κ ἀλῆς καὶ ὄχι δὲ θάλεγε. Ἀπὸ τὶς ἔκατοντηνάντα του χιλιάδες ποῦχε στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα σήκωσε τὶς πτενήντα καὶ τὶς ἔδωκε τοῦ Καλή. Ὁ Κώστας Παλμίδης μπῆκε τελευταῖος στὴ συντροφιά. Τὸν ἔφερε ὁ Σέβας, ποῦ τὸν εἶχε ξάδεφφο ἀπὸ τὴν γυναικία του, μιὰ πὶο πολὺ τὸν ἔφερε τὸ σπρέφο του, γιὰτὶ ὁ Σέβας τοῦ μίλησε πὼς νὰ χρημιατῶ του γλήγορα θὰ διαλασσιάζοντουσαν, ἀφοῦ ἡ δουλιὰ εἶτανε δὰ καὶ ἀνείτανε σίγουρη καὶ καλή, μὰ πῆς καὶ τῶλλο, ποῦ θὰ βοηθοῦσε καὶ τοὺς ἐργάτες καὶ θὰ συντελοῦσε ἔτσι νὰ γίνετῃ ἕνα μεγάλο καλὸ.

— Νὰ κάνει κανεὶς τὸ καλὸ μὲ τῶζημίωτο ! . . παγατήρησε στοχαστικὰ ὁ Παλμίδης.

— Καὶ μὲ κέρδος, πῆς ! . . πρῶτοσε ὁ Σέβας, κλείνοντας πονηρὰ τὸ λερβί του μάτι.

Ὁ Παλμίδης ἔβγαλε ἄλλες πτενήντα, ὅσες δηλ. καὶ ὁ Σέβας. Τὰ γέστα τὰ συμπλήρωσε ὁ Καλῆς. Κ' ἔτσι μαζίωχησε τὸ ποσὸ ποῦ χρεσιάζόντανε γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ τὸ σκέδιο τοῦ Δάμπερου.

Μιὰ καὶ μεγάλωσε ἡ φάμπρικα καὶ κινήθηκενε οἱ καινούργιες μηχανές, ὁ Δάμπερος ἔβγαλε μτροστὰ τὸ δευτέρο μέγος τοῦ σκεδίου του, τὸ *ἠθοπλαστικὸ*, καθὼς τὸλεγε. Καὶ πρῶτα πρῶτα διαλάσισε τοὺς ἐργάτες. Πενήντα ἐργάτες τῶρα δουλεύανε στὴ φάμπρικα, μὲ κάποιες μεγαλύνερα μεσοκμάματα, καὶ μὲ ἐλαττωμένες τὶς ὄρες τῆς δουλιᾶς. Συνέταιρους δὲν τοὺς ἔκαμε τοὺς ἐργάτες ἀπὸ τὴν πρῶτὴ χροινὰ. Σκέφτηκε τὸ καλὸ αὐτὸ σιγὰ καὶ μὲ δόσες νᾶν τοὺς τὸ γαρίσει. Τὰ κέρδη εἶχε ἀποφασιστεῖ νὰ μοιραῖζονταναι σὲ δυὸ μέρη. Τὸ νὰ γιὰ τὸ Κεφάλαιο καὶ τῶλλο γιὰ τὴν Ἐργασία. Ἐτσι τῶγε προτείνει ὁ Δάμπερος καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς τὸ πιαδαεχτήρησανε, πάντα μὲ μικρὴ ἀντιλογία τοῦ Παλμίδη.

τότε ἡ φάμπρικα τοῦ γέρο Πέλλα ἔβγαζε δρισεμένα, καὶ περιορισμένα δά, χημικὰ προϊόντα, σελινάτο, σουλφοφόρο, νίτρο, σπρίτο τοῦ βιτριολιοῦ, ἀκουαφόρτε, σπρίτο τοῦ ἀλατιῦ, ξινό, σόδα, κρεμόσι καὶ τίποτ' ἄλλο. Ὁ γέρο Πέλλας πεισματικὰ ἀντιστεκότανε ὅδε κάθε ἀπλωμα τῆς δουλιᾶς. «Σῶνον αὐτά, ἔλεγε. Ἄς ἀφίσουμε δουλιὰ καὶ γι' ἄλλους». Τώρα ὅμως ποὺ ὁ Λάμπρος θάχε νὰ κάνει πιά μὲ τὸν Καλή, θὰ μπορούσε νὰ μεγαλώσει τὴ φάμπρικα καὶ νὰ τῆς προσέσει κι ἄλλα δυό, γιὰ τὴν ὄρα, τμήματα, τῶνα νὰ βγάξῃ χημικὰ λιπάσματα καὶ τῆλο σαποῦνι.

— «Ἔτσι, συλλογιζότανε, μὲ τὸ ἀπλωμα τῆς δουλιᾶς θὰ μπορούμε νὰ μπάσουμε μέσα περισσότερους ξεργάτες, καὶ νὰ συναγωνιστοῦμε τὶς ξένες ἀγορὲς κατεβάζοντας σημαντικὰ τὶς τιμές.

Σὰ γόρισε ὁ Καλῆς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, τοῦ παρουσιάσε ὁ Λάμπρος ἔτοιμα τὰ σκέδια καὶ τοὺς λογαριαμοὺς. Θὰ χρεωιάζονταναι καμιά ἑκατοπεννηταριά χιλιάδες δραχμὲς ἀκόμα. Ὁ Καλῆς δήλωσε πὼς πρόθυμα τὶς βάζει. Μὰ ὁ Λάμπρος εἶχε καὶ ἄω τὸ σκεδίό του. Ἐπρεπε νὰ μποῦνε κι ἄλλοι στὴν ἐπιχείρησι, νὰ διαφερθοῦνε, νὰν τὴ νιώσουνε, νὰ τὴν ἀγαπήσουνε, νὰ μεγαλώσει, μαθές, ἔτσι σιγὰ σιγὰ κι ὁ κύκλος τῶν ἀθρόπων ποὺ θάγωνιστοῦνε τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ, ὄχι πὼς νὰ διπλασιάσουν μὴν ὄρ' ἀρχύτερα τὰ κεφάλαιά τους, ρουφώντας σὰ διψασμένα λάβρια τὸν ἰδρώτα τοῦ ξεργάτη, μὰ πὼς μὲ τὰ κεφάλαιά τους νὰ τιμήσουνε τὴν Ἐργασία καὶ νὰν τὴ βάλουνε πλάι, μὲ τὰ ἴδια δικαιώματα, στὸ Κεφάλαιο.

Ὁ Καλῆς ἄκουσε μὲ χαρὰ τὰ σκέδια τοῦ Λάμπρου. Τὰ παραδέχτηκε δίχως συζήτησι. Ἔτσι εἶναι κ' ἔτσι θὰ γίνει. Τὸν εἶχε μάλιστα ἔτοιμο καὶ τὸν τρίτο σύντροφο. Ἐἴτανε ὁ Μιχάλης Σέρας. Τονὲ φουσούσε καὶ λόγου του καμποσο, κ' εἶχε στὸν Καλή, ἀπὸ τὰ παλιὰ τους τὰ χρόνια

Καὶ σὰ νὰ ξεστόμιζε κατὶ ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰν τὸ πεί, δόρθωσε ἀμέσως τὴ φράσι τῆς :

— Δηλαδή, ὄχι γώ, μὰ ὁ Ἀντρέας τὸ θαρροῦσε... Καὶ ἴσια ἴσια τὸ πρωτὶ μουῦλεγε : «Ἄ δεῖς πουθενὰ αὐτὸ τὸν ἀγριὰθροπο ἀλυσόδεσέ τονε καὶ φέρ' τονε νὰ φάμε μαζί...» Δὲν ξέρετε πόσο σὰς ἀγαπάει ὁ Ἀντρέας !...

— Εὐγνωσμένος ποὺ μάγαπάει ἕνας τόσο χρυσὸς ἄθροπος...

— Σὰς ἀγαποῦν κι ἄλλοι... μὰ μὴν τὸ πάρετε ἀπάνου σος... Νά, κ' ἡ Ἐλενίτσα, κι ὁ Κωστής, καὶ ἡ κ. Μαυρή... ὄλοι... ὄλοι...

— Μὰ δὲν εἶμαι ὄλοι... τῆς εἶπε σκυθρωπάζοντας ὁ Λάμπρος.

— Ὅλοι !... ὄλοι... ἀποκρίθηκε χαμογελώντας ἡ Χάρα... Δὲ βλέπω νὰ λείπει κανέναν... Κι ὄλοι ξέρετε, μὲ χαρὰ θὰ σὰς δοῦνε τὸ βραδί στὸ τραπέζι...

— Μά... δὲν ξέρω ἂ θὰ μπορέσω... Κάτια...

— Δὲν ἔχει τίποτα... Ἔνα κ' ἕνα δυό. Ἦ μού δίνετε τὸ λόγο σας πὼς θὰρθεῖτε τὸ βραδί, ἢ δὲν τὸ κουνῶ ἀπὸ δῶ... μένω ὅλη μέρα μαζί σας καὶ τὸ βραδί σὰς παίρνω μαζί μου σπῆτι...

— Ἄ γινότανε αὐτό !... ψιθύρισε ὁ Λάμπρος.

— Τί εἶπατε ;

— Πὼς δὲν μπορεῖ νὰ σὰς ἀρνηθεῖ κανεὶς τίποτα...

— Ὡστε σύφωνοι ; τονὲ ρώτησε χαρούμενη ἡ Χάρα.

— Μάλιστα !

— Τότε νὰ φύγω, ἀφοῦ ἡ διπλωματικὴ μου ἀποστολὴ τέλειωσε...

Καὶ τοιμάστηκε νὰ φύγει.

— Δὲν περνάτε μέσα ; Εἶναι πρωτὶ ἀκόμα...

— Μὰ καίει ὁ ἥλιος κ' ἔχω τόσο δρόμο νὰ πάρω...

— Σὰς στέλνω μὲ τ' ἀμαξάκι μας... Θὰ σὰς δώσουμε

κ' ένα γάλα περιφρημο... Ἡ γελᾶδα ποῦφερε ἀπὸ τὴν Ἐλβέρτα ὁ Καλῆς καὶ τὴν ἔχουμε δῶ, εἶναι...

— Καλὰ ἰ καλὰ ἰ... Μὲ καταφέρατε ἰ...

Καὶ μπῆκε στὸ γυαφεῖο. Ἡ Χάγη ἔβγαλε τὸ καρῆλλο τῆς καὶ τὰπῆθεσε σ' ἕνα ρουαπέζι, ἔπειτα πῆγε κι ἄνοιξε διάπλατα τὰ μεγάλα παρὰθυρα τοῦ γυαφεῖου, ξεφωνίζοντας :

— Τί ὄμορφα εἶναι δῶ ἰ... Σωστὸς παρὰδευσος ἰ...

Ἐὸ Δάμπρος γρήγρηκε μὲ τὰ μοῦτρα στὴ δουλιὰ. Κοίταξε κάρυ χειρῆ, σημεῖωσε κάρυ δῶ, ἔφθησε κάρυ κεῖ, χτύπησε κάθε τόσο τὸ ἡλεχτρικὸ κουδούνι, κλώωντας πότε τὴν ἕνα πότε τὸν ἄλλο ἔργατή καὶ δίνοντάς του ὀδηγίες καὶ διαταγές, κάθε λίγο καὶ λιγάκι μιλοῦσε μὲ τὸ τηλεφῶνο ἢ ἀφρουγκάζοντας, μὰ ἀνάμεσα στὴ δουλιὰ του, ποῦ τὴν ἔκλεινε μὲ σκοποδὴ καὶ μὲ ἀσυνείθιστη γιὰ αὐτοῦτε ψευδικότητά, καρτοῦσε συντροφιά καὶ τῆς Χάγης, πότε πετώντας τῆς κανένα λόγο καὶ πότε ἀκτανώντας σὲ κανένα χωριὰ τῆς, ἢ σὲ καμιά τῆς ἐρώτησι.

— Σὰς τὸ ἔομολογουῖμαι, τῆς λέει, ἔτσι ἀρραγεμένα, σὰ νὰ μονολογοῦσε, πὼς σημερα τὸ πρῶτὸ δὲ σὰς ἔβαλα καθόλου στὸ νοῦ μου, δὲν κουβέντιασα καθόλου μαζί σας... Μὲ εἶχε τόσο κυριεψεὶ τὸ φέρομο τοῦ Παλάμη... Μὴ θυμώστε, μὰ σημερα τὸ πρῶτὸ σὰς ἀπίστησα... κι ἂ δὲ σὰς εὔριστα δῶ, ἴσως ἀκόμα νά...

— Ὅστε μόνο σημερα τὸ πρῶτὸ δὲ μὲ θυμηθήκατε ; τὸν εἰπαίει ἡ Χάγη, δαγκώνοντας τὰ χεῖλια τῆς γιὰ νὰ μὴ γελᾶσει.

Τὸ τηλεφῶνο καυδόνισε. Ὁ Δάμπρος κώλλησε τὸ ἀκουστικὸ σ' ἀντί του καὶ τῆς μιλοῦσε, ἀπαντώντας σύντομα καὶ στὸ τηλεφῶνο.

— Νάι, Σταμάτη, νὰν τὰ τοιμάστε... Κι ἄλλα ;... Ὅχι ἰ... Μόνο σημερα, Χάγη, σοῦ τὸγκίζουμα... Μὲ τάραζε

μοῦ τὴν προῦθεψε σημαντικὰ μὲ τις ἐπισημονηκῆς του γνώσεσ καὶ μὲ τὸ μεγάλο διαφέρο ποῦδειγνε γιὰ αὐτήν» ἕνα σπυτάκι του πτωσ ἀπὸ τὴν Ἀργόπολη, καμὰ δεκαενταυὰ χιλιάδες ἢ ἄξια του, «ποῦ κἀβεται ἀπὸ χροῖνια καὶ ποῦ θὰ κἀβεται πάντα, καθὼς ἄπειρεσ φορῆς μοῦ τὸ δῆλωσε, γιὰ νὰ ζεῖ σημά σὲς μεγάλεσ συγκλησεσ καὶ θῆρησεσ τῆς νύκτῆς του».

* Ὁ θάνατος τοῦ Πέλλια ἔφερε πῶσ σημά τὸ Δάμπρο στὸν Καλή, τὴν ἀδέφρωσε, νὰ ποῦμε, περῶσεγο. Ὁ Καλῆς, σὰν ἔμπέδωθε μὲ τις φασαγιῆς τῆς κληρονομιάς κ' ἔβιασε σὲ τῆξη τις δουλιῆς του, τοιμάστρηκε νὰ τῆξιδεῖται στὴ Ζυρίχη, στὴ φυμελιά του.

— Θα μείνω μαζί της κάνα χρόνο, τοῦ εἶπε, καὶ ὕστερα θὰ γυρίσω νὰ μείνω ἴσως γιὰ πάντα δῶ. Μπορεῖ νὰ τὴ φέρο κι αὐτὴ μαζί μου. Τὸ κορίτσι μου μεγάλωσε πιά, εἶκοσι χρονῶν τῶρα, πῆγε καὶ τὸ διαλωμά του στὸ κονεσβατουὰρ στὸ βιολὶ, τέλωσε καὶ τις ἄλλεσ σπουδῆς τῆς στὸ σκολιό, κι ὁ Γιαννάκης μου, δεκοχτὼ χρονῶν παληκάκι πιά, μπορεῖ νὰ μείνει καὶ μοναχός του θὰν τῆρα χροῖνια ἀκόμα στὴν Εἰδωώπη, κ' ἔτσι μοναχός του θὰν τῆ γνωρίσει περῶσεγο κι ἀνηθινώτερο τὴ ζοή...

— Καὶ ἡ φάμπρικα ; τὸν εἰπαίει ὁ Δάμπρος. — Ἡ φάμπρικα θὰ δουλεύει καὶ σὺ θὰ μένατεσ στὸ μεταξὺ τί μεταρῶθμισεσ μποροῦμε νὰ κάνομε σ' αὐτὴ γιὰ νὰ καλυτερέψει ἡ δουλιὰ... Μὴν ἔργαζεσ καὶ τις ιδέεσ μασ γιὰ τοῦς ἐργάτεσ. Ἡρόθε πιά ἡ ὄρα νὰν τις ἐφραγῶσομε.

Ἐὸτε ἀπὸ ἔννια μῆνεσ, ἀρχῆς τοῦ χειμῶνα, γύγισε ὁ Καλῆς, μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ τὴν κόρη του, ἀπὸ τὴν Εἰδωώπη. Στὸ μεταξὺ ὁ Δάμπρος εἶχε τοιμάσει ὄλα τὰ σκέδια κ' εἶχε καταστρώσει στὸ χαρτὶ ὀλους τοῦς λογαριαμοῦς γιὰ τὸ μεγάλωμα τῆς φάμπρικας. Ἐοταμε

της ζωής. Νά ύψωθούν και μιὰ φορά τὰ πόδια, λείει, πάνου από τὸ νοῦ. Ἡ οἰκογένειά του ἐναντιώνεται σὲ τίς τέτοιες του παραδοξολογίες. Ὁ ἀδερφός του Κώστας, πού θυσίασε τόσα χρήματα γιὰ νὰ τονέ σπουδάσῃ, βλέποντας τώρα χαμένα τὰ δνειρά του γιὰ τὴν ὕλική ἀνακούφιση τοῦ σπιτιοῦ, τὸν ἀποπαίρνει καὶ στὸ τέλος τονέ διώχνει ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ὅμως, ἔπως λείει ὁ Ἄλκης, τὸ αἷμα νερό δὲ γίνεται. Ὁ διωγμένος ἀδερφός, μαθαίνει πρῶτος τὸ παραστράτημα τῆς Ἀνθῆς. Τὸ φανερώνει τῆς μητέρας του. Ἡ Ἀνθῆ τ' ὁμολογεῖ. Ὁ Κώστας τρέμει τὴν κοινωνία γιὰ τὸ σκάνταλο πού θὰ ξεσπάσῃ. Εἶναι ἀρραβωνιασμένος καὶ τὸ βλέπει ζωντανὰ πῶς ὁ πλούσιος γάμος πού σκεδίαζε, θὰ ματαιωθῇ. Λαίπν δ, τι κι ἂν ἔχτισε τόσον καιρό, γκρεμίζεται ἀλύπητα. Τ' ὄνομά του, ἡ ὑπόληψη τῆς οἰκογένειάς του, πέφτουνε στὸ βράθυρο. Τώρα πού θὰ ἡσυχάζει κι αὐτός, στὴ δύση τῆς νιότης του, ἔρχεται μιὰ τρέλα τῆς ἀδερφῆς του καὶ τογὲ χαντακώνει.

Ἀνάγκη πᾶσα νὰ βρῆ τρόπο μιᾶς ἱκανοποίησης. Κι ἔταν φτάνει ρητή, ἀπὸ τὸ Νίκο ἐκεῖνο, ἡ ἄρνηση γιὰ νὰ παντρεψῆ τὴν ἀδερφή του, δὲ διαστάζει νὰ παραδώσῃ στὰ χέρια τῆς Ἀνθῆς ἓνα πιστόλι καὶ νὰ τὴν πείσῃ πῶς πρέπει νὰ σκοτωθῇ, δίνοντάς της καὶ τὸ σκέδιο γιὰ νὰ γράψῃ τὸ στερνό της γράμμα πρὸς τὴ μητέρα, πού μέσα περεχύνει μὲ χίλιους ἔπαινους τὸν ἴδιον ἑαυτὸ του, ζουγραφίζοντάς τον, ἀπὸ μέρος τάχατε τῆς ἀδερφῆς του, σὺν ἓναι ἰδανικὸ ἀγγελὸ καὶ σωτήρα τοῦ σπιτιοῦ.

Τὴ στιγμή, πού ἡ Ἀνθῆ σηκώνει τὸ κρῦο αἶδερο πρὸς τὸ μέτωπό της καὶ δὲ βλέπει γύρω της καμιά συγκατάβαση, κανένα ἔλεος, ἔρχεται ὁ Ἄλκης, ὁ ἀποδιωγμένος τοῦ σπιτιοῦ κι ὁ κατατρεμένος τῆς κοινωνίας, γιὰ νὰ τὴ σώσῃ. Τὴν ἡσυχάζει, τὴν παρηγορεῖ, κατορθώνει νὰ τὴν πείσῃ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπίτι, νὰ πάῃ μαζί του Ἐκεῖ, στὸ χοροδιδασκαλεῖο, ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ κάποιον πού νὰ κρατᾷ τὰ βιβλία. Θὰ κερδίξῃ μόνη τὸ ψωμί της, θ' ἀποδοθῇ στὸν ἀνθρωπισμὸ, στὴν ἀνεξαρτησία, θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν προστασία καὶ τὴν ἐξουσία τοῦ ἄλλου.

Ἡ Ἀνθῆ θέλει νὰ πετάξῃ πρὸς τὴ ζωὴ, μὰ τὰ δεσμά τοῦ σπιτιοῦ της, δὲν μπορεῖ ἔτσι εὐκολὰ νὰ τὰ σπάσῃ. Καὶ τὴν ὥρα πού ὁ ἀδερφός της, ὁ Κώστας, ἀνεβαίνει τίς σκάλες μὲ τὴν πεποίθηση πῶς θὰ τὴν ἐβρῆ σκοτωμένη, ἡ Ἀνθῆ μὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια προχωρεῖ πρὸς τὴν πόρτα γιὰ νὰ φύγῃ. Ἐξαφνα θυμᾶται τὴ μητέρα της καὶ σταματᾷ. Ὅμως ὁ Ἄλκης τὴν ἐσπρώχνει.

— Μὴ γυρίζεις πίσω, τῆς λείει. Φύγε ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορα. Μὴ θέλεις νὰ πάθῃς τὸ πάθημα τῆς γυναίκας τοῦ Ἀώτ.

Στὸ δράμα τοῦτο, δὲν ξεχωρίζει ἓνας ἥρωας, κατὰ τὰ συνειθισμένα καλοῦπια. Ὅλοι ἥρωες εἶναι, ἔλοι παιδιὰ εἶναι τῆς Μοίρας, κατὰ τὸ δικό του τρόπο καθένας. Ὅλοι σύμφωνοι μὲ τὴν ψυχολογία τους, μὲ τὴν ἰδεολογία τους, κι ἔλοι δικιολογημένοι στὸν ἑαυτὸ τους καὶ στὸ θεατῆ. Ἔτσι ἡ δραματικὴ σύγκρουση πού δὲν εἶναι μιὰ, μὰ ἀπ' ἄλλες τίς με-

ριές ἀναδίνεται, μᾶς φέρνεται μπροστὰ στὰ μάτια δυνατώτερη. Καθήκοντα ἐπιβλημένα πρὸς τὴν κοινωνία, πρὸς τὸ ἄτομο, πρὸς τὴν οἰκογένεια, αἰσθηματ' ἀκαταμάχητα καὶ ὀρμὲς ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση γεννημένες, παλεύουνε, σέρνουνται, νικιοῦνται, ὑψώνονται κάθε ὥρα, κάθε στιγμή γιὰ νὰ δείξουν τὴ γυμνότητα καὶ τὸ ἄδειο τῶν νόμων πού δημιουργοῦν καὶ συγκρατοῦν τὴ λεγόμενη κοινωνία μας.

Ὁ Κώστας, ὁ ἐκλεχτός κι ὁ παινεμένος αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ὁ προστάτης, ὁ καλός, τὸ θῦμα τῆς οἰκογένειας, τὸ ἄσπρο τοῦ σπιτιοῦ, μᾶς ζουγραφίζεται στὸ βάθος του ἓνας ἀνίλιος, τιποτένιος συμφεροντολόγος, πού ρυθμίζει τίς πράξεις του μὲ τὸ δόγμα τοῦ «τί θὰ πῆ ὁ κόσμος», κοντολογίς ἓνας κακούργος, κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς Ἀνθῆς. Ἐνῶ ἀντίθετα ὁ Ἄλκης, πού συντρίφτηκε κάτω ἀπὸ τὴν ψευτιά τῆς κοινωνίας, πού τὴ γιῶρισε ἀπὸ σιμὰ καὶ τὴν εἶδε ἀπὸ τὴ μεριά πού πρέπει, καὶ πού γιὰ τοῦτο ἀναδύει ἀπὸ μέσα του ἡ ἀκράτητη εἰλικρίνεια καὶ τὰ φερσίματά του συμφωνοῦνε πάντα μὲ τίς γνώμες του, χαρακτηρίζεται σὺν κακὸς ἀδερφός, τὸ μαῦρο τῆς οἰκογένειας, ἡ σκιά τοῦ σπιτιοῦ.

Μέσα σ' αὐτοὺς ὑπάρχει κ' ἓνας θεῖος, ὁ Περικλῆς, τοκογλύφος ἐνεχειροδανειστής, πού ἔλο ἀνέξοδες συμβουλὲς δίνει στοὺς ἀνιψιούς του, ποτὲς ἔμως καὶ λίγους παραδες γιὰ νὰ διορθωθοῦν οἱ δυστυχίες. Οἱ δυὸ ἀνιψιὲς του θὰ μπορούσαν νὰ παντρευτοῦνε, ἂν τοῦ λόγου του θυσίαζε μερικὰ φιλά, ἀπὸ τὰ τόσα πού κέρδισε ἀπὸ τὸ «ἐπάγγελμά του».

Ἦστερα ἓνας ἄλλος τύπος ψυχολογημένος. Ἡ Μαργαρίτα, πού ἔμεινε γεροντοκόρη, γιατί δὲν τολμοῦσε ὁ Ἀντρέας νὰ τὴ ζητήσῃ, στὰ καλά της χρόνια, σὲ γάμο, ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ ν' ἀνοίξῃ σπῆτι δίχως τὰ κατάλληλα ὕλικὰ μέσα. Τώρα ὁ Ἀντρέας, πού εἶναι πιά ταγματάρχης, βλέπει ἄλλιως τὰ πράματα, καὶ τὴν ὥρα πού τὸ σπίτι ἔλο εἶναι πικραμένο ἀπὸ τὴ δυστυχία τῆς Ἀνθῆς, τοῦ ἔρχεται ἡ ἐπιθυμία, ἀναθυμούμενος τὰ παλιὰ, νὰ ζητήσῃ σὲ γάμο τὴ Μαργαρίτα. Ὅμως αὐτὴ τοῦ ἀρνίεται κατηγορηματικά. Καταλαδαίνει πιά πῶς εἶναι ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὸ λόγο μιᾶς τέτοιας ὀψιμης χαρᾶς στὴ ζωὴ της.

Κοιτάζοντας ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Μελά, βλέπουμε πῶς σκελετός του στάθηκε τὸ ζήτημα τῆς γυναίκας, ἔπως παρουσιάζεται σήμερα στὴν κοινωνία μας. Ἡ γυναίκα «ἀγαπᾷ» γιὰ νὰ παντρευτῆ. Ἀγάπη δίχως νὰ τελειῶνῃ σὲ γάμο, σκάνταλο κι ἀτιμία. Καὶ γιὰ νὰ τηρηθοῦν οἱ ἀρχές τοῦ κοινωνικοῦ αὐτοῦ νόμου, ἔλο τὰ μέσα, θεμιτὰ κι ἀθέμιτα ἐξαγιάζουνε τὸ σκοπό.

Δὲ σταματᾷ ἔμως ὡς ἐδῶ ὁ συγγραφέας. Μὲ δυὸ λόγια μᾶς δίνει ἔλη τὴν ἀντίθεση, πάνου στὸ ζήτημα, τῆς ἰδεολογίας τῆς ἀστικῆς τάξης, πού ἀντιπροσωπεύει τὴν κοινωνία μας, ἀπὸ τὴν ἰδεολογία τῆς ἄλλης τάξης, τῆς ἐργατικῆς. Ἡ τελευταία αὐτῆ τάξη, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἀρχές καὶ νόμους ἐπιταχτικούς, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ μιὰ κάποια λευτεριά πού πηγάζει ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἐργασίας, σὺν κάπως ἀληθινώτερα, καθαρώτερα, πραγματικώτερα τὴ ζωὴ

άντικρύζει.

Βλέπουμε πώς η υπερέτρια του σπιτιού, η Φωτεινή, παθαίνει το ίδιο το πάθημα της 'Ανθής από τον άγαπητικό της, τον «ξάδερφό της» όπως τον λέει. Τό υποδέχεται όμως με γαλήνη και άταραξία. Βέβαια ένα μίσος και μια εκδίκηση της φουσκώνουν την καρδιά. Μά το μίσος περιορίζεται σε λόγια, κ' η εκδίκηση αφήνεται στο μοιραίο. Γι' αυτήν όλα τα πάντα στηρίζονται στα γερά της έργατικά χέρια.

— 'Ας είναι καλά έτοῦτα, όπως λέει.

Και βαδίζει το δρόμο της προς τή ζωή, χωρίς άλλη έναντίωση.

'Ισως θα είχε να παρατηρήσει κανείς, πώς το «**Άσπρο και Μαύρο**» από τή σκηηνική μεριά, δέν εΐτανε τόσο δυνατά ζουγραφ.σμένο, όσο από τήν ψυχή και τή φωτιά τήν έσωτερική του. Μέσα σε διάλογο τόσο ζωντανό, φωτεινό, στρωτό, λαμπικαρισμένο στα καθέκαστα, θα μπορούσε κανείς να διακρίνει στο σύνολο μια κάποια άλυγισιά για τήν ούσιαστική σύνδεση του έργου. Τοῦτο υποθέτω δέν είναι ελάττωμα του συγγραφέα. Είναι γενικό υστέρημα της νέας έλληνικής τέχνης να ζουγραφίζη τή ζωή μας άλύγιστη από τόν άέρα κάποιου βαθέτερου πολιτισμού, στερημένη από τήν κόμψότητα μιας κάποιας παραδομένης χάρης.

Κι όμως το δράμα του κ. Μελά, πρέπει να χαρακτηιστῆ με ξεχωριστή έγκαρδιότητα. 'Η δραματική μας τέχνη δέν μπορούσε παρά να βρη τὸ δρόμο της μετ' έμερα. Βέβαια υπάρχουν πρόδρομοι, που δουλέψανε για τοῦτο, που παραγνωριστήκανε, που σταθήκανε χῶμα για να περάσουν από πάνου τους, οι σημερνὸι άξιοι. Δέν ήρθε ακόμα ἡ ὥρα για να δικαιωθῶνε οι τέτοιοι.

Γύρω από τήν έποχή μας, που με όλα τα φαινομενικά δείγματα μιας αύτοθυσίας, τή χαρακτηρίζει γενικά, τὸ στενὸ έγωϊστικὸ και συφεροντολογικὸ πνεύμα μιας τυραννικής κοινωνίας, μαστιγώματα σαν «**Τὸ Άσπρο και τὸ Μαύρο**» με οὐσία και ψυχὴ άληθινῆς δραματικῆς τέχνης, είναι σημάδια βρασμού, ζωῆς, που άργά ἡ γλήγορα θα ξεσπάση, όσο κι αν τὸ πολὺ κοινό μας, για τήν ὥρα, υποδέχτηκε τὸ έργο δίχως αντίρρηση κι αντίγνωμιά.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

© ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

'Ο άλλοτε βουλευτής και δεινός φιλόλογος κ. Ε. Κουλουμβάκης ξετίναξε, σε δυὸ σοφά του άρθρα στις «**Αθήναι**», τὸ γελοίο λουθηδὸ συγγραφέα Στριμπεργ. Τὸν πήρε κι αυτόνε, φαίνεται, ὁ κ. προβουλευτής για Βενιζελικό.

— 'Υστερ' από τή μεγάλη επιτυχία του «**Άσπρου και Μαύρου**» ὁ κ. Σπύρος Μελάς δικιο είναι να ὀνομαστῆ μετ' κ. Σαιξ—Σπύρος Μελάς.

— 'Ο ποιητής 'Αγγελὸς Σικελιανὸς τυπώνει σε καλλιτεχνικὸ βιβλίο τὰ Πολεμικά του τραγούδια. Μερικά απ' αὐνά ἔχονε δημοσιευτῆ και στο «**Νουμά**».

— 'Από τὸν άλλο μήνα βγαίνει καινούριο φιλολογικὸ περιοδικὸ από τὸ συνεργάτη μας Λέοντα Κουκούλα. Στο περιοδικὸ του ὁ Κουκούλας, που λογαριάζει να τὸ βαφτίσει «**Πρὸς τὰ ἔμπροσ**», θα δημοσιεύει, ἀλά «**Διόνυσος**», μετ'άφρασεσ διαλεχτῶν ξένων έργων και πρωτότυπη λογοτεχνική εργασία.

— 'Ο φίλος ποιητής Σ. Σκίπης σ' ένα πολὺ λογικὸ άρθρο του στην «**Εφημερίδα**» της Τρίτης μᾶς λέει πὸς θὰν τῶβαζετὸ θέμα του στο «**Τὸ ἄσπρο και τὸ μαύρο**» ένας άληθινὸς συγγραφέας. Συφωνοῦμε σε όλα πέρα πέρα μαζί του.

— Πολὺ πετυχημένη ιδέα του Σκίπη να διασκευάσει τοὺς «**Πέρσεσ**» του Αισχύλου σε δράμα σύχρονο, με τὸν τίτλο «**Οι Βεζύλαροι**». Τὸ δράμα θα παιχτῆ τὸν άλλο μήνα στο θέατρο Κυβέλης.

— Κάποιος λογιώτατος έγραψε τις προάλλες πὸς πρέπει πρώτα να πάρουμε τήν Πόλη για ναποχτήσουμε και μετ' ύστερα φιλολογία δική μας της προκατῆς. Πὸς θα τήν πάρουμε τήν Πόλη, οὔτε λόγος να γίνεται. 'Ο θεὸς να δώσει μοναχά να τήν πάρουμε μίαν ὥρ' άρχύτερα, όσο δηλ. ζει ὁ λογιώτατος αὐτὸς που θα γίνει ὁ γενάρχησ της καινούριας μας φιλολογίας.

— 'Ενα παράπονο ἔχουμε με τήν καλή μας τήν «**Εστία**», πὸς δὲ μᾶς δίνει ταχτικά, κάτ' έμερα, «**Αναδρομή**». Τάρθρα του, τὰ γιομάτα γνώση και γῶσεσ, ρουφιόνται κ' ἔπρεπε ἡ συλλίτσα του να στολιζει κάθε μέρα τήν πρώτη σελίδα της, σὰ ρουμπίνι άστραφτερό που είναι.

— Τήν άλλη βδομάδα παιζεται στο θέατρο Κυβέλης ἡ «**Ροδόπη**» του Ποριώτη.

— 'Υστερ' από τοὺς «**Απογόνους**» θα δημοσιέψουμε ένα μεγάλο φιλοσοφικὸ δήγημα της κ. Ειρήνης Πολ. Δη μητρακοπούλου, τὸν «**Ιδεοπλάστη**».

— Για τή «**Νευρική**» του κ. Φραγκίσκου 'Ιωσή ἴσως γράψουμε λίγα λόγια στο ερχόμενο φύλλο.

— 'Ο συνεργάτης μας κ. Παῦλος Γιαννηλίας μᾶς ἔστειλε από τή Βιέννη ένα άρθρο πολιτικὸ, «**Οι γείτονες της νέας Ελλάδας**», που θὰν τὸ τυπώσουμε στο ερχόμενο φύλλο.

— Δυὸ καμαρωμένες μας εφημερίδες, τὸ «**Σκριπ**» και οι «**Αθήναι**», ρηχτήκανε προχτές χυδαία κι άδικα του Μασούκα. Δὲ ντρέπονται! ένας άβρωπος, που σκοτώνεται νύχτα μέρα, ὄχι για να τσεπάνει παράδες και να καλοπερνάει, μά για να σαρκώσει ένα πάναγνο κι δόλοεκο ὀνειρό του, τὸ «**Λευκὸ σταυρό**», ἔπρεπε να ναι σεβοστός απ' ὄλους, κι από τοὺς κομματικὸς δημοσιογράφους άκόμα, κι ὄχι να φαρμακῶνεται έτσι άδικα. Αιτιοῦμαστε για λογαριασμό τους. Τίποτ' άλλο.

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΟΛΩΝΙΑ ΣΤΟ «ΚΡΟΝΙΟΝ»

'Αντιπρόσωπος του «**Νουμά**» στη **Λαζονίκη**

ὁ κ. Π Θ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

C/O The American Tobacco Co

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Πουλιέται στα γραφεία μας τέσσερις δραχμές (στο ἔξωτερικὸ στέλνεται με δρ. 4,50) «**ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ**» του Δοστογιέφσκη, μεταφρασμένο ὑπέροχα στη δημοτική από τὸν κ. Στέλιο Χαριτάκη. Τὸ βιβλίο είναι σε δυὸ τόμους σελ. 763, κ' ἔχει τυπωθῆ στα Χανιά.